



LUNDS UNIVERSITET

Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE

Höstterminen 2011

Lärarytbildningen i musik

Fredrik Berggren

**Det genussegregerade klassrummet**  
Musikpedagogers uppfattning om orsaker till traditionella  
könsmonster i trumundervisningen

Handledare: Camilla Löf

## Abstract

**Title:** The gender divided classroom – The causes of traditional gender patterns in drum education from the perception of music teachers.

**Author:** Fredrik Berggren

The purpose of the thesis is to investigate in what ways music teachers think stereotypical gender pre-positions affect the teaching in music in general and drum teaching in particular. The empirical material is based on qualitative interviews with four music teachers and interpreted with a hermeneutical approach. The results are presented from the perspectives of drum teaching methodology, student's connection to music-making on the drum kit, the importance of role models and gender identification.

The results of the thesis are that teachers believe that there are differences between the way boys and girls relate to music teaching. The reason for this is supposed to be primarily the lack of female role models and problems between gender identity and the structure and content of music education. The teachers believe the solution is control of the education and a well thought out music educational and structural approach.

**Keywords:** Drums, equality, gender, high school, teacher's perspective

## Sammanfattning

**Titel:** Det genussegregerade klassrummet - Musikpedagogers uppfattning om orsaker till traditionella könsmonster i trumundervisningen.

**Författare:** Fredrik Berggren

Syftet med studien är att undersöka på vilket sätt musklärare tycker stereotypa föreställningar om genus påverkar undervisningen i musik i allmänhet och trumundervisningen i synnerhet. Kvalitativa intervjuer med fyra musklärare ligger till grund för empirin som tolkas med en hermeneutisk ansats. Resultatet redovisas utifrån perspektiven trumundervisningens metodik, elevernas relation till musicerande på trumset, förebilders betydelse och musikens betydelse för könsidentifikation.

Resultatet visar att lärarna anser att det finns skillnader mellan killar och tjejers sätt att förhålla sig till musikundervisningen. Orsaken till detta tros främst vara bristen på kvinnliga förebilder och en problematik mellan könsidentitet och musikundervisningens struktur och innehåll. Lösningen tror lärarna måste vara en tydlig styrning av undervisningen och ett genomtänkt musikpedagogiskt och strukturellt förhållningssätt.

**Sökord:** Genus, grundskolan, jämställdhet, lärarperspektiv, trummor

# Innehållsförteckning

<b>1. Inledning</b> .....	<b>4</b>
<b>1.1. Genusperspektivet i skolan</b> .....	<b>4</b>
1.1.1. Jämställdhet i skolan .....	4
<b>1.2. Syfte och forskningsfrågor</b> .....	<b>5</b>
<b>2. Centrala begrepp</b> .....	<b>7</b>
<b>2.1. Genusperspektiv</b> .....	<b>7</b>
2.1.1. Genuskontrakt .....	7
2.1.2. Mainstreaming och Jämtegrering .....	8
<b>3. Tidigare forskning</b> .....	<b>10</b>
3.1.1. Musicerandet i skolan .....	10
3.1.2. Könsidentitet och musikundervisning .....	11
3.1.3. Förebilders betydelse i musikundervisningen .....	12
<b>3.2. Skolans ansvar för genusfrågor</b> .....	<b>13</b>
3.2.1. Genusregimen .....	13
3.2.2. Lärares roll i jämställdhetsarbetet .....	13
3.2.3. Musikämnet innehåll .....	14
3.2.4. Styrdokumentens betydelse för skolans jämställdhetsarbete .....	15
<b>4. Metod och kvalitativ forskningsansats</b> .....	<b>16</b>
<b>4.1. Val av metod för empirisk undersökning</b> .....	<b>16</b>
<b>4.2. Den kvalitativa intervjun</b> .....	<b>17</b>
4.2.1. En tolkande forskningsansats .....	18
4.2.2. Genomförande av intervjustudien .....	19
4.2.3. Databearbetning .....	19
<b>4.3. Urval av informanter</b> .....	<b>20</b>
<b>4.4. Reliabilitet och validitet</b> .....	<b>21</b>
4.4.1. Etiska överväganden .....	21
<b>5. Intervjuresultat</b> .....	<b>22</b>
<b>5.1. Maskrosskolan</b> .....	<b>22</b>
5.1.1. Trumundervisningen .....	22
5.1.2. Musicerandet .....	22
5.1.3. Elevernas relation till trumsetet .....	23
5.1.4. Förebilder .....	23
5.1.5. Identitet .....	23
5.1.6. Könsegraderad undervisning .....	24
<b>5.2. Blåsippaskolan</b> .....	<b>24</b>
5.2.1. Trumundervisningen .....	25
5.2.2. Musicerandet .....	25
5.2.3. Musikämnet syfte .....	26
5.2.4. Identitet .....	26
<b>5.3. Gullivaskolan</b> .....	<b>27</b>
5.3.1. Trumundervisningen .....	27
5.3.2. Musicerandet .....	27

5.3.3. Könnssegregerad undervisning.....	28
5.3.4. Elevernas relation till trumsetet.....	28
5.3.5. Identitet.....	29
<b>5.4. Liljekonvaljskolan.....</b>	<b>29</b>
5.4.1. Trumundervisningen.....	29
5.4.2. Elevernas relation till trumsetet.....	30
5.4.3. Förebilder.....	30
5.4.4. Identitet.....	31
5.4.5. Könnssegregerad undervisning.....	31
<b>6. Diskussion.....</b>	<b>32</b>
6.1.1. Identitet.....	32
6.1.2. Förebilder.....	33
6.1.3. Blåsippaskola – Undantaget.....	34
<b>6.2. Lärares ansvar.....</b>	<b>34</b>
<b>6.3. Avslutande kommentar.....</b>	<b>35</b>
<b>7. Referenser.....</b>	<b>36</b>
7.1. Elektroniska källor.....	37
<b>Bilaga (intervjuskiss).....</b>	<b>38</b>
Intervjun.....	38
Lärares betydelse.....	38

# 1. Inledning

Jag har under mina fyra år som student på Musikhögskolan i Malmö haft verksamhetsförlagd utbildning på flera olika skolor. Skolorna har representerat många olika slags skolformer, haft varierande sociogeografiska upptagningsområden och ekonomiska resurser. Den senaste tiden har jag reflekterat mycket över mina upplevelser på dessa skolor och speciellt över olika genusaspekter i undervisningen.

Musikämnetts karaktär under grundskolans senare år ska koncentreras kring en kärna av vokalt och instrumentalt musicerande (Lpo – Musik 94). Så står det i läroplanen och min erfarenhet av musikundervisning är att detta även speglar verkligheten. Mina reflektioner har därför koncentrerats till det praktiska musicerandet och speciellt instrumentalundervisningen, där jag upplevt en tydlig distinktion mellan killar och tjejers intresse och värdering av olika instrument.

Trumsetet blir ofta ett instrument som används i klassundervisningen, men på grund av ekonomiska och praktiska skäl så begränsas möjligheterna vid klassundervisning. Alla kan inte spela samtidigt utan istället brukar det förekomma ett metodiskt förhållningssätt, där ett par elever spelar trummor och resten spelar keyboard eller gitarr. I den situationen har jag ofta upplevt att killarna hamnar bakom trummorna, medan tjejerna oftast inte vill eller ges den möjligheten. Samtidigt ser vi att kvinnliga trummisar är ovanliga på musikutbildningar och att musikbranschen och hobbybanden domineras av trummisar som är män. Här har jag som framtida pedagog en viktig och unik möjlighet att skapa förutsättningar för mina elever att oberoende av kön ge eleverna en möjlighet att spela alla instrument.

I egenskap av man har jag aldrig behövt uppleva hur mitt kön begränsar mina rättigheter och möjligheter att spela trummor eller rockmusik. Därför vill jag skapa med denna uppsats få en förståelse för tjejernas situation. Jag kommer ställas inför detta i min framtida roll som musikpedagog och jag vill vara förberedd att på bästa sätt inspirera varje elev till att spela alla instrument oberoende av kön.

## 1.1. Genusperspektivet i skolan

Sandberg skriver i *Jämställd skola – strategier och metoder* (2006) att skolmiljön är den enskilt viktigaste aktören i samhället för att bidra till jämställdhet. Här bidrar skolan tillsammans med personalen inte bara till att skapa en mer jämställd skolmiljö utan också ett mer jämställt samhälle. Det är också en demokratisk rättighet och kvalitetsfråga att alla elever får utveckla sina talanger under lika omständigheter. På samma sätt är det också viktigt att förstå att föreställningar om genus inte alltid behöver vara problematiska (Lif, 2008). Det är inte automatiskt fel att en kille vill studera till ett traditionellt mansdominerat yrke. Problem uppstår när detta innebär att en individ väljer att undvika en handling på grund av rädslan för vilka konsekvenser det medför.

### 1.1.1. Jämställdhet i skolan

Skolan ska ge alla elever en förutsättning att utvecklas till sin fulla potential som människa (Sandberg, 2006). Detta är skolans målsättning idag, men det har tagit lång tid och mycket arbete för att komma hit. Det breda genomslaget kom i och med Lgr 69. Då skrevs in i läroplanen att det skulle bedrivas undervisning om de förlegade könsrollerna i skolan. Lgr 80

introducerade senare även ett jämställdhetsperspektiv och insatser riktades mot att förändra killar och tjejers stereotypa studieval.

För den obligatoriska grundskolan finns idag två läroplaner att förhålla sig till Lpo 94 och Lgr 11. Under rubriken *en likvärdig utbildning* så beskriver båda läroplanerna identiskt hur skolan ska verka för jämställdhet:

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

(Lpo 94 s.3)

Förutom läroplanen finns även kursplaner fastställda av regeringen (Svensson, 2008). Dessa dokument innehåller förutom ämnets mål, innehåll, betygskriterier även värdefrågor. I Lgr 11:s kursplan för musik så det formulerat tydligt att musikämnet ska böttna i frigörelse och förstärka den egna identiteten både socialt, emotionellt och kognitivt. Musikämnet skulle även placera elevernas erfarenheter i ett bredare sammanhang, ge en fördjupad kunskap om kulturella skillnader och lära sig analysera och värdera sitt musicerande och sina musikupplevelser. Undervisningen syftade även till att skapa en förståelse och respekt för alla människors olika musikpreferenser.

Fortfarande idag ska vi vara medvetna om att all personal i skolans värld inte automatiskt arbetar med jämställdhetsfrågorna för att det står beskrivet i de övergripande styrdokumentet för deras arbete. Det finns ingen gemensam etisk utgångspunkt hos alla människor på grund av historiska skillnader, etiskt ursprung och kulturella gruppers olika värderingar (Weiner & Berge, 2010). Samtidigt skulle få lärare framhålla att jämställdhet är något oviktigt (Lif, 2008). Ofta anses målen för jämställdhet inte direkt ointressanta och det finns en vilja att arbeta med dessa, men frågan blir var man ska börja och på vilket sett detta bör påverka undervisningen. Skillnaden mellan det formella och reella jämställdhetsarbetet kan ofta vara stort, en mängd av möjligheter behöver inte innebära att man tar tillvara på dem.

Samtidigt kan inte heller målet vara att försöka skapa en genusneutral miljö, varken för eleverna eller lärarna (skolverket, 1998). En genusneutral miljö är lika diskriminerande som en könsdiskriminerande miljö. Visar inte skolan hänsyn till att killar och tjejer har olika intressen och erfarenheter så har man helt klart inte följt riktlinjerna för hur skolan ska arbeta med jämställdhetsfrågor. Att se bortom traditionella föreställningar innebär istället att alla elever ska kunna förverkliga sina drömmar och utvecklas efter sin unika potential oberoende av biologiskt kön.

## **1.2. Syfte och forskningsfrågor**

Syftet med min forskning är att skapa en större förståelse för hur verksamma musikpedagoger uppfattar orsaker till bristande jämställdhet i undervisningen och om traditionella föreställningar om genus kopplat till olika instrument förekommer i skolan. Jag vill även undersöka närmare vilka faktorer lärarna tror påverkar eleverna och skapar dessa stereotypa

värderingar. Jag har valt att studera dessa faktorer delvis utifrån musikämnets helhet, med en särskild betoning på undervisningen i trummor.

Uppsatsen kommer teoretiskt att utgå från perspektivet om det socialt konstruerade könet, pedagogens, skolans ansvar att påverka och möjligheten att bryta föreställningar om genus. Genom kvalitativa intervjuer med fyra verksamma musiklärare, ska jag undersöka hur musikundervisningen i trummor fungerar och hur lärarna upplever elevers inställning till trumspel. Resultatet kommer att redovisas åtskilt i fyra kapitel, för att sedan jämföras och analyseras mot varandra i den avslutande diskussionen.

**För att kunna uppnå syftet med undersökningen har jag ställt upp följande forskningsfrågor:**

- Vad är musikpedagogernas uppfattning om sina elevers relation till undervisningen i trummor?
- Vilken betydelse anser pedagogerna att förebilder har för att bryta ner stereotypa föreställningar om instrument och könsidentitet?
- På vilket sätt strukturerar och planerar pedagogerna sin undervisning i trummor för att förverkliga läroplanens mål om att motverka traditionella könsmonster?

## 2. Centrala begrepp

För att skapa en förståelse för studiens teoretiska grund har jag valt att kalla det här kapitlet för centrala begrepp. Här kommer i första hand redovisas vad ett genusperspektiv innebär och vilken teoretisk struktur det bygger på.

### 2.1. Genusperspektiv

Under senare hälften av 1980-talet började ordet genus användas flitigt för att beteckna kön (Skolverket, 1998). Precis på samma sätt som orden etnicitet, nationalitet och klass uppfattas genus som ett mer neutralt ord och underlättar en diskussion om mäns och kvinnors olika villkor i samhället. I modern forskning har ordet fått ersätta det föråldrade begreppet könsroller som skapat mer bryderier än förklaring till problematiken (Lif, 2008).

I nationalencyklopedin står följande:

Genus, begrepp inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och teoribildning som används för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantagna formar människors sociala kön.

([www.ne.se/genus/181336](http://www.ne.se/genus/181336))

Genus avser alltså socialt kön. Förutom de biologiskt givna skillnaderna mellan man och kvinna finns socialt och kulturellt betingande skillnader, vilket påverkar vad människor och samhälle anser vara manligt eller kvinnligt (Lilliestam, 2009). Flickor och pojkar uppfostras på olika sätt för att socialiseras in i delvis färdiga mallar. I vuxen ålder påverkar detta sedan social position och basala villkor i livet. Föreställningen om genus upprätthålls innanför kulturens ramar och genom det sätt som människor beter sig mot varandra. Den här processen att forma sin könsidentitet brukar kallas för könsocialisation (Skolverket, 1998). Grundprincipen bygger på två faktorer, mannens företräde framför kvinnan och könets särhållande. Genussystemets styrka varierar mycket beroende på traditioner, religion, socialt skikt och samhällsstruktur. I Sverige är systemet ständigt omdebatterat och det beror delvis på politiska värderingar, men även på marknadsekonomiska faktorer som blir lidande av ett starkt genussystem. Samtidigt ser vi fortfarande hur arbetslivet påverkas genom orättvis lönesättning och att manligt dominerande yrkesgrupper traditionellt tenderar få högre löner (ibid).

Starka föreställningar om manligt och kvinnligt finns inom många olika områden av samhället (Lilliestam, 2009). Frågor som vilket arbete vi väljer, vilka fritidsintressen vi ägnar oss åt eller vilken musik vi gillar att lyssna på eller utöva påverkas. Under de senaste decennierna har kunskapen om genus blivit ett viktigt perspektiv på all humanistisk forskning även när det gäller musikvanor. Lilliestam har konstaterat att män och kvinnor i vissa avseenden har olika relation till musik även om orsakerna sällan är uppenbara eller givna.

#### 2.1.1. Genuskontrakt

Oskrivna och nerskrivna regler för könen brukar kallas för genuskontraktet (Skolverket, 1998). Det är en osynlig kulturell överenskommelse mellan män och kvinnor som formats under lång tid. Användandet av ordet kontrakt lämpar sig väl när en forskare försöker förstå och analysera relationer mellan män och kvinnor i olika kontexter. Det blir också helt avgörande för att förklara de olika könen position och funktion i samhället. Kontraktets



tankefigurer om genus skapar schabloner över vad olika människor bör och inte bör göra, bör vara och inte böra vara (Lif, 2008). Människans biologiska kön blir alltså avgörande och vi anpassar våra handlingar efter detta. Genuskontraktet innehåller även värderingar och normer vad som bör uppfattas underligt och till och med motbjudande för respektive kön. Samtidigt organiserar det också världen på ett tydligt sätt och ger en känsla av ordning och reda i samhället. Utifrån det perspektivet blir det inte lika underligt varför jämställdhet ofta uppfattas som kontroversiellt. Genom att försöka förändra människors identitet och handlingar skapas ofta obehag och förvirring.

Många har försökt förklara uppkomsten till detta orättvisa kontrakt i samhällssystemet (Skolverket, 1998). Några forskare har valt att förklara det som ett opreciserat socialt systemproblem som ingen speciell grupp eller historisk kontext bär skulden eller ansvaret för. En annan förklaring är traditionerna från det gamla bondesamhället och att vår tids beslutsfattare därför inte kan lösa ojämställdheten, istället kommer problemet lösas automatiskt när våra rötter till bondesamhället försvagas allteftersom. Hirdman (enligt Trulsson, 2010) beskriver att det är samhällets norm och förväntningar som inordnar individer i systemet. Männerna har fått företräda mänskligheten och kvinnorna har tvingats inordna sig i en underordnad position.

Den enskilda människan i dagens samhälle blir ofta omedvetet en del av genuskontraktet (Skolverket, 1998). Detta bidrar till att det upprätthålls och cementerar systemets position i samhället. För att nå en förändring har den politiska och intellektuella makten inlett ett ifrågasättande av systemet, men också försökt minska segregeringen i praktiken. Kvinnor och män har stimulerats att välja yrken och fritidsintressen som bryter stereotypa bilder och värderingar av vad som anses vara manligt alternativt kvinnligt. Idag ser vi hur kvinnor i allt större utsträckning arbetar i traditionellt mansdominerande yrken och även att många företag värnar en jämn könsfördelning. De har blivit medvetna om fördelarna med detta och behovet för att hänga med i konkurrensen. Även familjernas allt mer öppna och flexibla familjestruktur har påverkat. Samtidigt är fortfarande män överrepresenterade inom den nationella makteliten och genussystemet är fortfarande grundmurat på många platser i samhället (ibid.).

### **2.1.2. Mainstreaming och Jämtegrering**

Ett praktiskt verktyg som i dag används aktivt för att motverka genussystemet är *Mainstreaming*, som skapades som begrepp vid FN:s kvinnokonferens 1995 i Beijing (Skolverket, 1998). Resultatet av konferensen blev en överenskommelse om en strategi för att skapa jämställdhet genom att alla instanser i ett samhälle tillsammans arbetar för att nå ett resultat. Jämställdhetsarbete ska inte bedrivas som ett eget sidoprojekt utan finnas med i all ordinarie verksamhet. Sverige valde att ansluta sig till deklarationen, vilket innebar implementering av ett jämställdhetsperspektiv i alla beslutsdokument inom offentlig verksamhet (Sandberg, 2006).

I en skrivelse från regeringen 1996/97 utvecklades ytterligare regeringens gemensamma mål för hur mainstreaming ska synliggöra genusperspektivet (Skolverket, 1998). Framförallt handlar det om att gamla strukturer måste förändras och byggas upp från grunden, där det ska framgå att män och kvinnors har olika villkor. Under arbetet med kommunalförbundets jämställdhetsprojekt (JÄMKOM) så myntades även begreppet jämtegrering, som de förklarar på följande sätt ”Jämtegrering ska uppfattas som ett förtydligande om att mainstreaming

aldrig får utvecklas till ett slentrianmässigt 'malestreaming', det vill säga en passiv anpassning till rådande normer" (s 38).

### 3. Tidigare forskning

I detta kapitel ska jag ge en översikt över forskningen inom området för min studie. För att avgränsa min studie ska jag fokusera på två stora områden, genus som musikalisk identitet och skolans betydelse och möjlighet att påverka genusperspektivet.

#### 3.1.1. Musicerandet i skolan

Enligt Green (1997) så präglas klassrumssituationen under grundskolans senare år mycket av pubertetens intåg i ungdomarnas vardag. Pojkar och flickor lägger mycket tid och kraft på att konstruera en sida hos sig själva som ska vara attraherande. För eleverna innebär det att skaffa sig ett rykte som indikerar maskulinitet alternativt femininitet och självklart påverkas även musikundervisningen av detta. När en kille slår hårt på trumsetet eller drar av ett gitarrsolo så är det laddat med manlig symbolik. Därför blir även tjejernas medverkan på trummor eller elgitarr ett risktagande som äventyrar deras feminina självbild. Ambjörnsson (enligt Bergman, 2009) menar även att den normativa femininiteten tros ha betydelse. Det innebär att tjejerna tros eftersträva egenskaper som måttfullhet, kontroll, tolerans och empati och att det blir svårt att sammanföra detta med till exempel trumspel. Även tjejernas negativa bild av sin egen praktiska förmåga och musikalitet skulle kunna förklaras utifrån denna normativa föreställning. Undantaget är de tjejer och killar som är duktiga på instrument som traditionellt faller utanför det normativa. Dessa ungdomar tillåts oftast utan problem avvika från normen.

Bergman (2009) beskriver vidare att även andra perspektiv än genus avgör hur det ser ut i klassrummet. Både bland killarna och tjejerna finns elever som undviker utsatta positioner. Även den sociala positionen inom gruppen och tidigare erfarenhet är viktiga faktorer som påverkar vilka som är ivriga att få spela. Med allt detta i åtanke blir därför lärarens val av metodik helt avgörande för vilken relation eleverna kommer att ha till musicerandet och ämnet i stort (Bergman, 2009). En lärare kan välja att aktivt ingripa och problematisera polariseringen eller inte. En annan viktig aspekt att förhålla sig till som lärare är att stora delar av undervisningsmaterialet som används i skolan idag saknar kvinnliga förebilder (Green 1997). Vilken Green menar signalerar till tjejer att den professionella musikscenen i stort sätt är onåbar för en kvinna. Även det svenska språket har under lång tid skapat uttryck kopplade till genus på utövare av instrument (trummis, dirigent och gitarrist) som framhäver det kvinnliga som en avvikelse från det normala. Seglivade uppfattningar om manliga och kvinnliga instrument har dessutom framkommit i forskning utifrån val av instrument till landets kulturskolor (Lilliestam, 2009), elförstärkta- och bleckblåsinstrument har ansetts typiskt manliga och piano, fiol och flöjt som typiskt kvinnliga. Schablonen om den gehörspelande killen och den notläsande tjejen har bekräftats vara en verklighet och har i högsta grad styrts av stereotypa föreställningar om vad som anses passa en tjej alternativt en kille. Forskningen har även visat att högre musikutbildningar förstärkt dessa föreställningar snarare än aktivt försökt motverka tendensen (ibid).

De elförstärkta instrumenten och rockmusiken i synnerhet har en föreställning om att vara tuff och aggressiv och inte utan vidare låtit sig förenas med kvinnliga feminina ideal (Lilliestam 2009). Tjejer som spelat den här typen av musik har ofta målats upp som rebell, delvis genom att musiken förknippats med uppror men också att de begivit sig in i en mansdominerad värld. Många kvinnliga rockmusiker har valt att undvika detta ”manliga”, hårda och konkurrenspräglade beteenden genom att enbart musicera med andra tjejer. Trots detta är kvinnliga rockmusiker fortfarande en marginaliserad företeelse och tjejerna saknar ofta

nätverk för att komma vidare i sitt musicerande (Häll, 1998). Deras begränsade möjlighet att skaffa spelningar samt känslan av att vara relativt isolerade blir ofta problematiskt. Samtidigt blir bandet också en kontext där tjejerna upplever en frigörelse från föreställningar om en stereotyp kvinnlighet som man kanske upplever i samhället utanför (Ruud, 1997).

En annan sak som har stor betydelse för tjejers och killars olika förutsättningar är tillgången till rockmusiken. Häll har genomfört en studie *Rockens roll för tjejer* (1998), där hon uppgav att killar främst lärt sig spela av varandra och värvats till banden genom sina sociala nätverk. Möjligheterna för tjejerna till ett liknande kamratlärande har varit ytterst begränsat med resultatet att tjejerna utestängts från rockmusiken medan den manliga rockkulturen reproducerat sig själv. Detta har inneburit att tjejer varit i stort behov av övergripande strukturer för att ha en möjlighet att skapa en konkret förutsättning att spela rockmusik. Även killar och tjejers relation till det offentliga rummet har undersökts. Karlsson (2006) skriver att musiklektörer upplever att pojkar har ett mer kreativt förhållningssätt till musiken och även att pojkars musicerande i högre grad är offentligt. En orsak till pojkars dominerande position tros vara att det offentliga musikrummet speglar deras självuppfattning om sin egen musikaliska förmåga.

### **3.1.2. Könsidentitet och musikundervisning**

Ruud beskriver i *Musikk og identitet* (1997) att musik är en identitetsmarkör som får funktionen att placera oss i ett större kulturellt fält, dessutom skapar den även en skiljelinje mellan en person och dess omgivning. Ett gammalt uttryck lyder ”säg mig vilken musik du gillar så ska jag berätta vem du är” (s 106). Musik kan signalera kulturell tillhörighet, social klass, etniskt ursprung, religiös övertygelse och könstillhörighet men det tros även vara mer komplext än så. Green skriver sin bok *Music, Gender, Education* (1997) att musik och musicerande spelar en viktig roll i varje tonårings sökande efter en köns- och sexuell identitet. En av orsakerna till dess oerhörda kraft enligt Green är att den ger en möjlighet att på ett ögonblick skapa en avgränsad identitetsskapande ”sanning” om oss själva som människor, präglad av stereotypa bilder som förmedlas genom media, musikinstitutioner och inneboende kulturella preferenser. Denna process påverkar oss människor på olika sätt och för många människor ger den upphov till stor tillfredsställelse när den bekräftar utövares kvinnlighet/manlighet genom musicerande. Samtidigt ska man vara medveten att bilden även påverkas av patriarkala konstruktioner av femininitet och av den långa historien av kvinnors begränsade möjlighet att utöva musik. Västvärldens kulturhistoria fortsätter därför påverka musikaliska aktiviteter utifrån ett genusperspektiv (ibid).

Även rockbandet har blivit en av vår tids viktigaste och vanligaste institutioner inom musiken och även i skolan har bandstrukturen fått en stor och viktig betydelse. Bergman (2009) beskriver att bandstrukturen har en inbyggd funktion som ett avgränsat rum, där ungdomar kan förhålla sig till samhället och den vuxna världens normer och värderingar. Vidare har idag rockbandet blivit synonymt med pojkars identitetsskapande och möjlighet att ostört få experimentera med sin manlighet. Tjejerna hålls på avstånd och det skapas en föreställning om den ultimata maskulina och duktiga rockmusikern. Även könssocialisationsprocesser där killar uppmuntras utveckla egenskaper som teknisk kunskap, styrka och förnuft kan vara orsak till rockbandens popularitet bland killar. Kvinnor som trots detta lyckas ta sig in i rockband som instrumentalister upplever ofta sig inte tagna på lika stort allvar av medmusiker och publik (Cohen 1991, enligt Bergman, 2009). De kvinnliga musikerna upplever, enligt Cohen också att de behöver bevisa sin kompetens för att överhuvudtaget bli tagna på allvar och en vanlig komplimang kan vara i stil med att hon inte spelar som en kvinna.

### 3.1.3. Förebilders betydelse i musikundervisningen

Ruud (1997) anser att vägen till att skapa sig en identitet under ungdomsåren är väldigt mångfacetterad. Jagets utveckling menar han är en lång process som sker inför omgivningens ögon och deras allehanda reaktioner samlas ihop och påverkar processen. Unga människor har en benägenhet, ett behov att kunna identifiera sig med personer som har egenskaper och karaktäristiska drag som anses åtråvärda. Dessa egenskaper får gärna vara saker som sätter en ny standard eller bidrar till att skapa ett nytt perspektiv. Trots detta innebär det inte att medias identifikationsobjekt har total makt över de unga. Istället handlar det snarare om en lek eller ett spel för att hitta en spegel för hur de upplever sitt inre.

För unga människor är egenskaper som autenticitet och trovärdighet viktiga hos en person för att ungdomar ska kunna relatera till den personen som ett föredöme (Ruud, 1997). Ungdomarna letar efter förebilder som upplevs äkta och sanna och kan ge livet en större mening. Det första mötet med en sådan förebild upplevs ofta som något dramatiskt som de väntat på under en lång tid. Vad som avgör vem som uppfattas som en förebild kopplas sällan till någon speciell typ av musikalisk struktur, framförandep Praxis eller personlighet utan är en ytterst personlig tolkning. Ruud anser istället att val av förebild bygger på en uppfattning att alla människor har en innersta "kärna" som väntar på att bli bekräftad av en yttre omständighet. Samtidigt höjs det kritiska rösterna mot ett allt för starkt förhållande mellan ungdomars musikutövande och deras identitet (Drotner, enligt Bergman, 2009). Hon hävdar istället att ungdomar sällan kopierar något de sett eller hört. Intrycken fungerar istället som små pusselbitar som används på ett kreativt och reflekterande sätt.

Kulturscenen och medias rapportering inom såväl konst, teater och musik domineras av män (Stavrum, 2008) och kan anses paradoxalt när samtidigt kulturen ofta beskrivs som en nyskapande miljö och en kraft som aktivt vill arbeta för att motverka föreställningar om genus. Trots detta kvarstår en ojämn fördelning mellan organiserade musiker i kategorierna trummor, elbas, gitarr och keyboard till männens fördel (Stavrum, 2008). Den stereotypa instrumentfördelningen blir en fortplantning in i dagens ungdomskultur och vidare in i klassrummet. Ruud (1997) uppmärksammade detta i sin forskning när han under 1970-talet undersökte vilken typ av musiker flickor valde att identifiera sig med. Det överväldigande resultatet var sångerskor och framförallt kvinnorna som inte i första hand beundrades för sin musikaliska talang utan för sitt utseende. Det fanns dock ett tydligt undantag, den amerikanska folksångerskan Joni Mitchell. Hon fick personifiera en stark kvinna som också blev en förebild för kvinnligt musicerande. Även om musikscenen förändrats dramatiskt de senaste decennierna och olika varianter av kvinnliga musiker blivit vanligare är fortfarande kontrasten tydlig till männens fördel (ibid).

Green (1997) genomförde under 1990-talet en omfattande intervjustudie med musiklejare om deras uppfattning av elevernas delaktighet i undervisningen ur ett genusperspektiv. En av hennes slutsatser var att lärarna uppfattade en skillnad mellan pojkar och tjejers relation till förebilder. Tjejerna upplevdes betona idoliseringen medan killarna framförallt betonade möjligheten att efterlikna. Undersökningen visade också att en kvinnlig musiklejare kan bli avgörande för att bryta stereotypa värderingar om ett instrument. I USA genomfördes 1993 en experimentell undersökning av elevers val av instrument beroende på om det presenterades av en manlig eller kvinnlig musiker. (Bruce & Kemp, 1993 enligt Green, 1997). Trots att stereotyperna fortfarande var intakta såg man en överväldigande skillnad på antalet tjejer som valde traditionellt manliga instrument om de presenterades av kvinnor.

## **3.2. Skolans ansvar för genusfrågor**

Skolan, undervisningen och lärande påverkas alla av genusaspekter lika mycket som alla andra delar av samhället (Skolverket, 1998). Det finns dock ett motstånd hos personal inom skolans värld mot uppfattningen att skolan skulle vara en plats där genus skapas och upprätthålls (Gannerud 2001). En finsk undersökning har kunnat påvisa att lärare påstår att individuella egenskaper är viktigare än genusaspekter när de talar om sina elever. Trots detta visade det sig i en senare undersökning att det i konkreta situationer ändå förekom tydliga skillnader på hur man bemötte olika kön (ibid).

### **3.2.1. Genusregimen**

Genuskontraktets struktur och uppbyggnad präglar alla institutioner och organisationer i samhället och i skolans värld brukar man prata om en genusregim (Gannerud, 2001). En skolas genusregim har möjlighet att vara mer flexibel och föränderlig än hela samhällets genuskontrakt. En skola är ett begränsat antal individer och en geografisk plats som med ett medvetet jämställdhetsarbete kan göra stora framsteg. Genusregimen tar många uttryck på en skola och omfattar skolans lokala arbets- och kursplaner, skolans kunskapssyn och vad skolledningen och lärarkåren anser vara relevant och irrelevant kunskap och kursinnehåll.

Genusregimen omfattar även makt och arbetsfördelning utifrån såväl lärarnas som elevernas perspektiv (Gannerud, 2001). Pojkar och deras aktiviteter är ofta dominerande i skolmiljön och interaktionsmönster visar att pojkar som grupp får mer uppmärksamhet och tid av lärarna. Inom personalstyrkan finns även i landets skolor en klar arbetsdelning baserad på kön inom praktiska göromål, ämneslag och skolledning.

Karlsson har visat i sin avhandling *Musikelever på gymnasiet estetiska program* (2002) att skolans genusregim ofta felaktigt överskattar skillnader i val av instrument och genrer utifrån kön. Detta bidrar i förlängningen till att skolan inte bryter ner stereotypa föreställningar om genus utan istället är en del av problemet. Det förefaller som att musiklärarnas förutfattade uppfattning om olika instrument och genrer i musiken, leder pojkar och tjejer fram till stereotypa värderingar. Framförallt har detta kunnat påvisas i brytpunkten mellan grundskolans senare år och gymnasiet musikestetiska program.

### **3.2.2. Lärarens roll i jämställdhetsarbetet**

Alla människor behöver tolka världen för att förstå den (Lif, 2008). Det är en komplicerad process där vi tar intryck från vår omgivning och omformar detta till en mängd föreställningar. Lärarna som eleven möter dagligen har definitivt en viktig roll, men de kan inte påverka allt. De allmängiltiga normerna som verkar inom alla strukturer och skikt i samhället är nästan omöjliga att påverka.

Det finns ett stort antal studier som tydligt visar på den enskilda lärarens betydelse för elevers utveckling och resultat (Skolverket, 2006). Grundskollärares inställning till sin metodiska och pedagogiska kompetens och lärarens utbildning är två viktiga faktorer som har bevisats ha betydelse för att skapa bättre förutsättningar för elevers lärande. Även genusfaktorer har undersökts och visat att killar håller manliga lärare högre, medan tjejerna framförallt påverkas av lärarens ålder och håller yngre lärare högre. Samtidigt påpekar Lif att många pedagoger i

det dagliga arbetet känner sig maktlösa och inte upplever att de påverkar elevernas värderingar och utveckling. Därför behöver varje pedagog påminnas om att läraren har makt och att detta även medför ett stort ansvar inför uppgiften att värna jämställdhetsfrågorna och aktivt delta i dem. Pedagogens ansvar får aldrig reduceras till att jämställdhetsarbetet fastnar i skolvärldens regler och förordningar, man måste få insikt om vad det egentligen handlar om.

Man får inte heller glömma bort att läraren är en del av en övergripande samhällsordning och att det inte är lätt att alltid urskilja klassrummets genusordning (Gannerud, 2001). Det finns till och med en möjlighet att läraren befinner sig i en situation där det är svårare att uppfatta betydelsen av kön än andra yrkesgrupper och anledningen till detta sammanfattas i tre aspekter. För det första så har läraren en överskridande könstillhörighet, yrket innehåller aspekter både av traditionellt ”manliga” och ”kvinnliga” arbetsuppgifter. Man förväntas utöva makt och auktoritet, samtidigt ställs krav på ett känslomässigt engagemang. Yrkets förändrade villkor och arbetssätt kan ha påverkat att många män sökt sig bort från yrket. I dagens pedagogik eftersträvas ett mer emotionellt förhållningssätt, vilket möjligen skapat en motsägelsefull situation för manliga lärare. Även läromedlet som skolan använder förmedlar fortfarande en kunskapssyn som utgår från en ”manlig” världsbild, vilket också avgör vad som anses vara viktig och värdefull kunskap. Till sist förväntas läraren bidra till att det sker en förändring i samhället. Det är deras elever som kommer bli nästa generations medborgare (ibid).

Även behovet av samverkan med eleverna för att nå en jämställd lärandesituation är helt avgörande (Green, 1997). Klassrummets genusregim skapas i samverkan mellan elever och lärare och botten i elevgruppen och lärarens värderingar. Utifrån den kontexten kommer sedan eleverna att individuellt positionera sig i sitt förhållande till skolarbetet. Om läraren ska bryta föreställningar om genus krävs mer än bara ett förändrat praktiskt upplägg av undervisningen. Det krävs också att eleverna får en förståelse för undervisningens djupare betydelse och lär sig se bortom genusaspekter och yttre symbolik. Samtidigt får det inte gå ut över lärarens kontroll över verksamheten (Bergman, 2009). I så fall riskerar det att innebära problem att uppnå målen för undervisningen.

### **3.2.3. Musikämnets innehåll**

Musikundervisning i grundskolans senare år präglas av en institutionaliserad struktur med tydliga kunskapsmål, metoder för genomförande och betygskriterier (Bergman, 2009). Samtidigt lämnas utrymme för läraren att själv välja undervisningsmetod och material. Det centrala innehållet i ämnet musik i Lpo 94 är att på en grundläggande nivå musicera med melodi-, rytm- och ackordspel i olika typer av ensemblesituationer. Detta har inneburit att många musiklärare idag enligt Bergman har valt att fokusera på att ge alla elever en grundkurs i gitarr, bas, trummor och piano för att sedan låta eleverna musicera med varandra i mindre grupper. Bergman menar det finns en genusproblematik inbyggd i strukturen. Eleverna med de ”rätta” förkunskaperna och med erfarenhet av att spela i rockband får ett stort försprång i undervisningen. Kopplingen mellan rockmusicerande och maskulinitet kan även påverka tjejer till att nedvärdera sina egna kunskaper vilket ytterligare befäster problematiken.

Bergman (2009) menar även att det finns innehållsmässiga genusaspekter av låtmaterialet som används i spelmomentet. Pedagogen väljer ofta ett undervisningsstoff som tilltalar killarna för att skapa bättre förutsättningar för ett lyckat resultat. Även den informella lärandeprocessen, där en grupp elever repeterar en låt tillsammans favoriserar den grupp av elever som har större

erfarenhet av att spela i band. Mot bakgrund av detta riskerar killarnas dominans och försprång att ytterligare befästs.

En metod som en del högstadieskolor använder för att komma bort från problematiken är könssegregerad undervisning. Bakom valet finns ofta en förhoppning från pedagogen att genomföra en undervisning som på ett bättre sätt tillgodoser tjejernas behov (Bergman, 2009). Ofta är utgångspunkten att killarna tar plats på tjejernas bekostnad i klassrummet och att orsaken till detta är att killarna har lättare för att identifiera sig som instrumentalister. Någon lösning på problemet når man dock inte genom att låta tjejer utvecklas i en feminin gemenskap, stereotyperna och könsidentifikationen kvarstår. Det finns även en möjlighet att föreställningarna fördjupas, genom att motsatsen inte kan påvisas i en samkönad grupp. Konsekvenserna är dock oklara och är något som det råder stor oklarhet om inom forskningen.

#### **3.2.4. Styrdokumentens betydelse för skolans jämställdhetsarbete**

En annan viktig faktor som påverkar skolans arbete med genusfrågor är skolans styrdokument. Genusaspekten i dokumenten har sitt ursprung i regeringens politiska mål för ett jämställt samhälle, vilket bland annat innebär mål om en jämn fördelning av makt, inflytande, lika möjlighet till utbildning efter personliga ambitioner, intressen och talanger och frihet från könsrelaterade kränkningar (Sandberg, 2002). Genom principen med mainstreaming ska alla delar av den offentliga verksamheten vara jämställd och för förändringen ansvarar arbetsledning och den politiska makten. Devisen säger att ju större makt, desto större ansvar att bidra. Alla arbetsgivare/rektorer har en skyldighet att göra en jämställdhetsplan som ska omfatta skolans uppdrag, elever och personal (Skolverket, 1998). Målen ska vara mätbara och tydligt kunna redovisa om skolan lyckats genomföra de åtgärder den åtagit sig.

Skolans styrdokument ger verksamheten två huvudsakliga uppgifter, kunskapsuppdraget och demokratiuppdraget (Svensson, 2008). Skolan ansvarar alltså inte bara för att förmedla kunskap och utveckla elevernas förmågor utan också att implementera medborgliga fri- och rättigheter. Jämställdhetens olika aspekter finns inbyggda i båda dessa uppdrag och ska integreras i all verksamhet, genom skollagen, läroplaner samt kursplaner. I princip gäller däremot inte lagstiftningen hela skolväsendet. Fristående skolor har enbart en skyldighet att följa de delar som uttryckligen beskrivs i skollagens kapitel 9. Där framgår att skolan ska förmedla samma kunskaper och mål, däremot kan inriktningen på undervisningen variera (ibid).



## 4. Metod och kvalitativ forskningsansats

I metodkapitlet kommer jag presentera på vilket sett jag genomfört och presenterat materialet av min empiriska forskning. Hermeneutikens grundläggande betydelse för arbetet kommer beskrivas och förklaras tillsammans med valet av den kvalitativa intervjun som forskningsmetod. Arbetets avgränsning kommer beskrivas i urvalet av informanterna och undersökningens mål och syfte. Det kommer även redogöras hur jag har arbetat för att nå högsta möjliga validitet, reliabilitet och strävat efter ett sunt forskningsetiskt perspektiv.

### 4.1. Val av metod för empirisk undersökning

När en forskare står inför valet av metod för datainsamling av ett relevant empiriskt material, så finns många faktorer som påverkar beslutet. Den första frågan man behöver ställa sig är om man är intresserad av ett kvantitativt eller av ett kvalitativt empiriskt material. Ett kvantitativt tillvägagångssätt innebär att forskaren strävar efter att mäta företeelser och kunna omvandla dessa till siffror och statistik (Denscombe, 2000). Den kvalitativa ansatsen fokuserar istället på att omvandla observationer, intervjuer och skriftliga rapporter till ord. Den förknippas även med småskaliga studier och djupare analyser, snarare än den kvantitativa forskningens tendens att ge övergripande beskrivningar i storskaliga studier (ibid).

Valet av en kvalitativ ansats i detta arbete var en förutsättning för att kunna få ett relevant material utifrån ställda forskningsfrågor. Även den begränsade tidsaspekten omöjliggjorde en större kvantitativ forskningsstudie. Sedan innebar valet av forskningsansats inte att jag helt och hållet förkastade ett kvantitativt perspektiv. Varje perspektiv har fördelar och som forskare har jag vid några tillfällen använt mig av båda ansatserna för att kunna reflektera och analysera resultatet på bästa sätt. Man ska även komma ihåg att distinktionen mellan kvalitativ och kvantitativ ansats baseras på en förenklad metodologi. Samhällsforskning och skildringen av vanliga människor kan inte delas upp i två separata läger (Denscombe, 2000).

Det finns flera metoder som forskare använder för att samla in kvalitativ forskningsdata. Man kan till exempel använda olika former av enkäter, observationer, attitydskalor, intervjuer, befintliga dokument eller tester (Patel & Davidson, 1998). Vilken teknik man väljer beror på vad som verkar ge de bästa svaren på arbetets frågeställningar utifrån tiden och resurserna som står till forskarens förfogande. Fördelen med en intervjumetod är dess flexibla karaktär och möjlighet att som forskare gå in på djupet i olika känslor och motiv, vilket är omöjligt i till exempel enkäter (Nilsson, 2006). Intervjumaterialet ger även information som inte ett skriftligt svar kan avslöja. Informantens respons under intervjusituationen i form av tonfall, mimik och pauser ger ett större perspektiv av svaren på frågorna. När forskaren slutligen bestämmer sig för en intervjumetod så är det oftast behovet av djupgående insikter från ett litet antal informanter som blir avgörande (Denscombe, 2000).

I fallet med mitt examensarbete så var forskningsfrågorna formulerade på ett sådant sätt att jag behövde skapa mig ett djupgående perspektiv och förståelse. Den begränsade tiden och att forskningsfrågorna baserades på informanternas erfarenheter, känslor och frågornas delvis känsliga karaktär krävde också ett varsamt förhållningssätt som intervjusituationen kunde erbjuda.

## 4.2. Den kvalitativa intervjun

En kvalitativ forskningsintervju försöker förstå världen ur informanternas synvinkel och utveckla en betydelse ur deras erfarenheter (Kvale & Brinkmann 2009). Att intervju kan verka enkelt, men en forskningsintervju innebär inte enbart en konversation med informanten. Istället bygger den på ett professionellt samtal som sker i en vardaglig kontext. Det sker ett utbyte av åsikter mellan två personer utifrån ett tema av ömsesidigt intresse. Denscombe (2000) skriver att det finns många likheter mellan konversation och intervju, däremot nämner han tre antaganden och kunskaper vilka normalt inte associeras med en konversation. Det första är *medgivandet till att delta*. Informanten har samtyckt till att bli intervjuad och om det sker bandinspelning sker det med informantens samtycke. Samtalet syftar till att producera ett material som kommer användas i ett forskningssyfte. För det andra så kommer informantens ord att *betraktas som dokumenterade*. Vid en intervjusituation görs en överenskommelse att forskaren kommer använda materialet vid ett senare tillfälle och att materialet ska uppfattas som ett autentiskt resultat av informantens tankar och åsikter. Däremot har den intervjuade rätten att kräva att intervjun eller delar av intervjun inte offentliggörs. Tillslut innebär även intervjubegreppet att *forskaren förväntas bestämma dagordningen*.

Bell förklarar i sin bok *Introduktion till forskningsmetodik* (2006) att när man bestämt sig för att använda sig av kvalitativa forskningsintervjuer blir nästa fråga vilken typ av intervjuform man vill använda. Till sitt förfogande har forskaren i huvudsak två olika modeller som faller under olika grad av formalisering. Den *strukturerade intervjun* kan liknas vid en enkät med frågor som forskaren fyller i allt eftersom informanten ger sina svar. Problemet för forskaren blir att förhålla sig den kvalitativa forskningsansatsen och behöver därför en gedigen lista på uppföljningsfrågor för att få ett resultat som inte i första hand är kvantitativt. Samtidigt kan det vara en lätt intervjustruktur för en forskare som är ovan vid intervjusituationen. Den *ostrukturerade intervjun* är motsatsen och har inga givna frågor utan utgår istället helt och hållet från ett tema. Det kräver en skicklig intervjuare med erfarenhet av att genomföra denna typ av intervjuer. Det krävs även en bra metod för att få med sig användbar data så det blir mer än ett givande samtal. De flesta kvalitativa intervjuer som genomförs hamnar mellan en helt strukturerad och en helt ostrukturerad form. Struktur i intervjun behöver inte innebära att informanten inte lämnas en viss frihet att prata fritt om det personen anser vara viktigt och ha betydelse (ibid).

Denscombe (2000) väljer att kalla många av dessa intervjuer för *semistrukturerade intervjuer*. Det som behandlas i dessa intervjuer ska utgå från en färdig lista av frågor som ska behandlas och besvaras. Forskaren är däremot inställd på vara flexibel angående frågornas ordningsföljd och låta informanten tala och utveckla sina idéer. Jag har i min studie valt att ansluta mig till den här intervjumodellen. Först skrevs en intervjuskiss (se bilaga) där jag skrev ner frågor till ämnet. Målet var att få veta informanternas uppfattning i dessa frågor och ordningen frågorna ställdes i varierade beroende på vilken riktning intervjun fick. I några fall så uteslöts eller adderades frågor under intervjun för att fokusera eller bredda det mest intressanta empiriska materialet. Dispositionen av intervjun och frågornas karaktär placerades utifrån en teknik som kallas tratt-teknik (Patel & Davidsson, 1998). Det innebär att man börjar med stora öppna frågor för att så småningom bli mer specifik. Jag använde den här tekniken på det sättet att jag lät intervjupersonerna bli aktiverade och motiverade att inledningsvis berätta fritt om sig själva och om sin undervisning i trumspel. Sedan specificerades frågorna utifrån studiens intervjuskiss och informanternas egna reflektioner.

#### 4.2.1. En tolkande forskningsansats

Hermeneutik är en benämning på en analytisk tolkande forskningsansats. Min studie ansluter sig till denna forskningsansats och har använt hermeneutiken som ett analytiskt redskap för att tolka studiens empiriska material.

Meningen med hermeneutiken är inte att bevisa sanningshalten i termer av orsak och verkan utan att förstå innebörden (Nyström, 2007). Människor tolkar emellertid hela sin tillvaro och därför behövs en förståelse för skillnaden mellan vardagstolkningar och tolkningar i en vetenskaplig studie. Hermeneutiken har sitt ursprung från det antika Grekland och det grekiska ordet "hermeneuein" som ofta översätts med orden "att tolka". Under medeltiden användes ordet i samband med tolkning av bibeltexter, men det var först under 1800-talet och i och med Friedrich Schleiermacher begreppet började utvecklas till att bli en allmän metodologi för humanismen (Patel & Davidsson, 1998). Under 1900-talet fortsatte begreppets utveckling genom betydande hermeneutiker som Martin Heidegger och Hans-Georg Gadamer och deras förankring av begreppet i existentiell filosofi. Idag menar man att hermeneutiken kan tolka olika delar av människans existentiella grundbetingelser. Tolkningen av språkliga utsagor och texter har kompletterats och utvidgats till att även omfatta mänskliga handlingar och spåren av andra livsytringar. Kjeldstadli skriver i sin bok *Det förflutna är inte vad det en gång var* (2002) att uppgiften är att förstå personens målsättning, hur situationen uppfattades och slutligen vad som blev personens subjektiva uppfattning om måluppfyllelsen. Hermeneutiken handlar alltså inte bara om att tolka händelseprocesser utan även tankeprocesser.

Idag utgör ofta hermeneutiken en motvikt till positivismens kvantitativa, objektiva och statistiska metoder av insamling av hårddata (Patel & Davidsson, 1998). Den hermeneutiska ansatsen vill istället verka för en engagerad och öppen forskarroll som inte låstas vara objektiv utan istället använder sin subjektiva inställning som en tillgång. En persons förståelsehorisont ska användas som ett verktyg för att pendla mellan en subjektiv och objektiv synvinkel för att se på frågan ur olika perspektiv. Samtidigt måste forskaren reflektera över och ha ett kritiskt förhållningssätt till sin egen förståelsehorisont (Nyström, 2007). Det kräver en ambition att se bortom det konkreta och uppenbara.

En hermeneutisk forskningsansats är en empirisk och holistisk vetenskaplig metod (Nyström, 2007) Det innebär att begreppet hermeneutik både kan tillämpas som en vetenskapsteori samt som metod för bearbetning av empirisk data. En viktig beståndsdel i en hermeneutisk forskning är användningen av den hermeneutiska spiralen (Nyström, 2007). Det innebär att forskarens olika tolkningar bygger vidare på varandra i en spiralliknande tankestruktur. Successivt lämnas en konkret nivå och slutligen når forskaren en huvudtolkning som på ett logiskt sett förklarar hur tolkningssystemet hänger ihop. Detta skapar också ett grundläggande validitetskriterium för hermeneutiken. Tolkningarna av helheten och olika delar i pusslet måste helt enkelt hänga ihop.

Den kvalitativa intervjun har funnits inom humanismen under lång tid, men det är först under de senaste årtiondena som den blivit föremål för en metodologisk diskussion (Kvale & Brinkmann 2009). Ett av hermeneutikens centrala begrepp är just samtalet och det har också lärt kvalitativa forskare att analysera sina intervjuer som texter och kunna se bortom den aktuella intervjusituationen.

#### **4.2.2. Genomförande av intervjustudien**

Materialet i undersökningen bygger på fyra kvalitativa intervjuer med lika många informanter. För att kunna tolka materialet har samtliga intervjuer transkriberats och innehållet har analyserats med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys. För att få till stånd en överenskommelse om intervjuer med informanterna kontaktades samtliga flera veckor i förväg genom e-post. Studiens praktiska upplägg och övergripande syfte presenterades och i samråd med informanterna så bestämdes en tidpunkt för respektive intervjutillfälle. Denscombe (2000) understryker att forskaren ska ge konkret praktisk information för att det är ganska osannolikt att upptagna informanter annars känner sig tillfreds inför intervjutillfället. Framför allt bör forskaren komma fram till en överenskommen tidslängd och plats för intervjun. Samtliga intervjuer i den här studien är därför 45 minuter långa och arrangemangen har genomförts i fält för att underlätta för informanterna. Lokalerna som använts är valda av informanterna och har fungerat mycket väl vid samtliga tillfällen.

För att dokumentera det empiriska resultatet av intervjuerna användes ljudinspelning. Detta ger forskaren en möjlighet och frihet att koncentrera sig på ämnet och dynamiken under intervjuprocessen (Kvale & Brinkmann 2009). Forskaren får också en permanent dokumentation av exakta ordval, pauser och tonfall som kan återvändas till vid ett obegränsat antal tillfällen under arbetet med studien. Samtidigt kräver ljudinspelning vissa förutsättningar för att kunna genomföras. Forskaren måste försäkra sig om att den tekniska apparaturen fungerar och att det inspelade samtalet är hörbart. Man behöver även informantens tillåtelse och måste överväga på vilket sett bandspelarens närvaro påverkar de svar man får (Patel & Davidsson, 1998). Valet av ljudinspelning till den här studien motiveras främst med att undertecknad forskare saknar större erfarenhet och kunskap om att föra fältanteckningar. Videoinspelning valdes bort för sin skrymmande utrustning och framförallt att den tenderar att vara mer störande i en intervjumiljö (Denscombe, 2000). Däremot fördes kompletterande fältanteckningar som beskriver icke hörbara intryck av intervjusituationen.

#### **4.2.3. Databearbetning**

Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att utskriften av intervjuer är en tidskrävande process, men samtidigt struktureras det empiriska materialet för att lättare kunna analyseras. Omfattningen av transkriberingen kan variera beroende på studiens syfte, tillgången till tid och materialets beskaffenhet. Om forskaren själv ansvarar för utskriften, så innebär det att det analytiska arbetet kan inledas redan här. Relationen till textens sociala och emotionella aspekter blir ett viktigt verktyg för att inleda en reflektion av materialet. Forskaren bör därför också göra anteckningar under arbetet med utskrifterna (Denscombe, 2000). De bör bygga på minnen som aktualiseras under arbetet och komplettera de fältanteckningar som skrevs ner under intervjutillfällena.

Det saknas tydliga standardregler för hur transkriberingar ska presenteras i förhållandet mellan muntlig stil och skriftlig text (Kvale & Brinkmann 2009). Istället är grundregeln att tydligt ange hur utskrifterna har genomförts och därför har det empiriska materialet i min studie transkriberats utifrån vissa val, som jag valt ut för att på bästa sätt belysa studiens syfte och underlätta det praktiska genomförandet. När informanternas ord omvandlats till skriven text med dessa regler har jag varit medveten om att det förekommit en risk att mina personliga värderingar påverkat studiens tillförlitlighet. Därför har jag under hela processen varit ytterst försiktig med vilka slutsatser jag dragit från transkriberad text och vid tveksamheter har jag gått tillbaka till den ursprungliga ljudinspelningen.

Jag började omvandla talspråket till skriven text genom att plocka bort små ofta förekommande upprepningar. Det har även skapats styckesindelningar och nya meningar för att bryta mycket långa obrutna meningsbyggnader. Alla utskriften har skickats till informanterna och därför blev det skriftliga språket en praktisk förutsättning för att inte utskriften skulle uppfattas som osammanhängande och förvirrande. Det förekom även att informanten ångrat ett uttryck eller ändrat sig under intervjun och då har jag tagit bort meningen. Vid några tillfällen har det även infogats ord för att göra meningen förståelig. Informanten kan under intervjusituationen vidare använt sig av tonfall, rörelser eller pauser för att förtydliga sitt budskap och därför har jag varit tvungen att på något sätt göra dessa begripliga.

I de transkriberade dokumenten har jag även använt ett färgsystem för lättare kunna navigera i texten. Ord, platser och annan information som kan ge kunskap om vem informanten är eller vad skolan heter har strukits ur texten och istället har det använts påhittade namn och ord och dessa har jag markerat med röd text. Den blåmarkerade texten är forskarens ord och är oftast frågor eller meningar som har till uppgift att förtydliga informantens svar. Utöver detta finns också den svarta texten och det är informanten ord. Förutom färger har jag även använt ett parentessystem som har till uppgift att beskriva olika ljud, läten och grimaser som är viktiga för att förstå helheten av intervjumaterialet.

### **4.3. Urval av informanter**

Innan en intervjuprocess påbörjas behöver en forskare göra olika typer av förberedelser och ställningstaganden. En av de viktigaste är att ta ställning till hur många och vilken kategorier av informanter som man vill ha med i sin studie. Thomsson (2002) beskriver urvalet på det sättet att först och främst behöver informanterna vara intressanta att intervjua på grund av en definierbar anledning. Man ska ha klart för sig varför en viss person är mer lämplig än någon annan. Det är också viktigt att sätta upp ett ungefärligt antal tänkta intervjuer. Annars har intressanta människor en benägenhet att dyka upp mitt framför näsan och intervjumaterialet kan svälla till ett allt för stort och svårhanterbart omfång.

Min studie var tvungen att begränsa antalet informanter för att kunna vara genomförbart ur uppsatsens tidsperspektiv. Detta begränsade antal intervjuer betyder att forskaren behöver ha ett väl avgränsat frågeområde (Thomsson, 2002). Denscombe (2000) förklarar också att kvalitativa intervjustudier i allmänhet genomförs med färre antal informanter än andra typer av metoder för datainsamling. Urvalet har också en tendens att ske icke sannolikt. Det innebär att urvalet sker medvetet och med målet att hitta informanter som har något speciellt att bidra med. Här finns emellertid inga fasta regler att följa. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver samma urval på följande sätt "Intervjua så många människor som behövs för att ta reda på vad du behöver veta" (s. 129). Antalet blir alltså sekundärt i förhållande till syftet för undersökningen.

Syftet med den här uppsatsen är att ge en bild av fyra musikpedagogers uppfattning om orsaker till elevernas traditionella föreställningar och genus kopplat till undervisningen i trummor. Syftet är inte att ge en övergripande geografisk, social bild av hur det ser ut i den svenska skolan eller något annat övergripande perspektiv. Därför är det begränsade urvalet av informanter i denna studie berättigat. För att få en inblick i frågeställning utifrån olika perspektiv har jag medvetet valt två kvinnor och två män. De har varierande ålder, utbildning och tidigare erfarenheter. Förutsättningarna för deras skolor är väldigt varierande i form av resurser, upptagningsområde, kollegium, musikämnets struktur och gruppstorlek. Närmare

beskrivning av varje informant och skola kommer ske i samband med redovisningen av det empiriska stoffet i resultatkapitlet.

#### **4.4. Reliabilitet och validitet**

Precis som i all annan forskning finns principer runt validitet och reliabilitet även i kvalitativ forskning. Men hur ska jag som forskare kunna avgöra vad informanten egentligen menar och om de väljer att berätta hela sanningen för mig? En återkommande invändning mot att använda intervjuformen har varit att olika forskare alltid kommer fram till olika slutsatser med samma material och hur ska man då överhuvudtaget få något relevant empirisk data (Kvale & Brinkmann, 2009)? Man måste inse att en kvalitativ forskningsintervju aldrig syftar till att åberopa hela sanningen. Resultatet är inte en tillförlitlig objektiv kunskap. Det handlar istället om att läsaren ska få inblick i hur forskningsprocessen gått till och att besluten kan betraktas som rimliga ur ett bredare perspektiv. Man skulle kunna utgå från i vilken utsträckning slutsatsen av forskningen har gett nya perspektiv på ämnet och om resultatet är relevant för forskningsfrågorna den var avsedd att undersöka.

I min studie har jag under hela processen försökt förhålla mig till validiteten på ett tydligt sätt. Validitet inom kvalitativ forskning är ingen självklarhet utan något forskaren behöver förhålla sig aktiv till. Resultatet av intervjumomentet har validerats genom att utskrivna delar har skickats till informanterna för kommentarer och för att minimera syftningsfel. Mina slutsatser har dessutom tolkats, kontrollerats och ifrågasatts med tidigare forskning och egna observationer vid varje intervjutillfälle. Därigenom har jag kunnat uppfatta tendenser av bristande validitet. Ett sådant har varit informanternas behov att uppfattas som jämställda. De förväntas värna sitt arbete i jämställdhetsfrågorna och vill absolut inte framställa sig själva i dåliga dager. I en sådan situation kan man aldrig förvänta sig självkritik och att man ger sig själv skulden till problemet. Istället förflyttas ansvaret till att skolan har dåliga förutsättningar, media, skolläring eller andra institutioner. På samma sätt finns även en tydlig fara att man gör tvärtom och målar en vackrare bild av verkligheten för att bekräfta sig själv och det har jag behövt överväga i mina slutsatser. Även litteraturen har varit föremål för ett aktivt ifrågasättande. Jag uppfattar genus som är ett laddat forskningsområde och mycket av forskningen består av teorier som forskarna inte alltid är överens om.

##### **4.4.1. Etiska överväganden**

Mitt främsta etiska övervägande har syftat till att värna min relation till informanterna och deras relation till mitt material. Därför har jag under hela arbetet med studien varit noga med att hela tiden vara tydlig med syftet för undersökningen och också låtit dem ta del av det utskrivna transkriberade materialet. Samtidigt är jag medveten om att vissa av mina slutsatser kanske kommer upplevas som kritiska tolkningar och komma i konflikt med informanternas egen uppfattning och därför är ett säkerställande av anonymiteten helt avgörande.

## 5. Intervjuresultat

I det här kapitlet kommer jag presentera resultatet av min empiriska undersökning. Alla namn på personer, platser och skolor är fingerade och slumpvist utvalda från min egen fantasi.

### 5.1. Maskrosskolan

Maskrosskolan är en 1-9 skola som ligger i ett medelklassområde med ett övervägande homogent upptagningsområde. Skolan har ungefär 500 elever och det finns en speciell musikinriktning med ett 50-tal elever som har sökt sig hit från hela kommunen. Eleverna som går musikprofilen har inte speciella musikklasser utan är integrerade i skolans övriga klasser. Till sitt förfogande har musikleärarna en stor musiksäl och ett grupprum som är väl utrustade. Undervisningen bedrivs i helklass av två behöriga musikleärare och dessa täcker upp alla musikundervisning från årskurs ett till årskurs nio.

Min informant **Sandra**, har en tjänst i musik på skolan som omfattar totalt 80 %. Hennes utbildning fick hon vid Musikhögskolan i Malmö och tog sin examen som musikleärare i början av 90-talet. Förutom sin mammaledighet har hon sedan dess jobbat som musikleärare och på Maskrosskolan har hon varit sedan 1999.

#### 5.1.1. Trumundervisningen

Sandra har möjlighet att undervisa samma elever från årskurs ett och inleder därför undervisningen i trummor redan i årskurs tre. Hon börjar lära eleverna ett beatkomp, där hon delar momentet i två delar genom att låta eleverna först testa bastrumma och virvelslag och sedan testa bara fjärdedelarna på hi-hat. Några av eleverna går sedan till trumsetet två och två och testar dessa två olika moment. När det sedan blivit dags för att sätta ihop det hela har Sandra utvecklat en teknik att använda överblivna kopieringspapper och rullat och tejpat dem till trumstockar. Hon ber även eleverna att vända sina stolar så de får armstödet på vänster sida. Sedan kan hela klassen tillsammans öva kompet i sin helhet.

Under mellanstadiet får alla elever spela trummor i klassrummet och hon för en lista på vilka som har gjort det och vilka som återstår. Däremot tvingar inte Sandra någon elev att spela om de absolut inte vill. Under senare delen av grundskolan blir undervisningsformen mindre reglerad och eleverna får själva ofta välja vilket instrument de vill spela. För eleverna som vill spela trummor finns en grupp som ansvarar för kompet. Gruppen har själva till uppgift att rotera på instrumenten bas, trummor och slagverk. Sandra är noga med att alla inom gruppen ska erbjudas att variera instrument, men hon tvingar inte heller någon att spela trummor om personen inte vill detta. Alla elever ska ha ingått i den här gruppen under ett antal tillfällen innan eleverna slutar nionde klass.

#### 5.1.2. Musicerandet

När Sandra börjar spela med eleverna så beskriver hon att det finns en skillnad mellan killar och tjejer. Det verkar som att tjejerna har lättare för koordinationen och hon berättar att senast häromdagen så spelade hon med treor. I slutet av lektionen kunde hon notera att fler tjejer än killar klarat av att spela trumkompet. När eleverna blir äldre så blir den främsta skillnaden istället att tjejerna har svårt att ta plats och hon tror att den osäkerheten på något sett bottnar i relationen till killarna och bristen på förebilder.

Den här osäkerheten hos tjejerna tror Sandra även bidrar till att fler killar får möjlighet att spela i det offentliga rummet. För konsertverksamheten menar hon kräver en trummis med pondus och dessutom vill killarna oftare spela än tjejerna. Det tror hon kan skapa en negativ spiral som kanske skulle kunna undvikas:

Det jag kan se är att killar är säkrare och jag kanske inte låter tjejerna blomma ut på samma sätt. När jag själv rannsakar mig lite. För om vi i vår musikklassverksamhet ska ha konserter, då tar man de säkra korten om man ska göra konsert. Oftast utstrålar killar mer säkerhet och vill oftare spela trummor mer än vad tjejerna vill. Men hade jag pushat lite mer på tjejerna att de ska spela, så kanske de skulle blivit bättre förebilder för andra.

(Intervju 19/10-11)

### **5.1.3. Elevernas relation till trumsetet**

Sandra påstår att hon upplever att många av de högljudda eleverna jättegärna spelar trummor under lektionerna. De vill dessutom också spela hårt på instrumentet och de flesta av dessa är pojkar. Sandra tror detta beror på att dessa elever uppfattar trumsetet och soundet som coolt. Om man även försöker se generella tendenser ur ett genusperspektiv så är det fler killar som aktivt visar sitt intresse och därför säger Sandra att hon till en början är stenhård med att alla elever som vill ska få spela lika mycket. Under grundskolans senare år så upplever hon att det ibland kan uppkomma en diskussion inom kompggruppen huruvida vem som ska spela på trumsetet just vid denna lektion.

Tjejerna har ofta sämre självförtroende, men de som vet att de kan, brukar ta för sig. Om man är det minsta lilla osäker och det är någon kille som utger sig för att vara säker, så vinner han den striden, om det blir någon strid.

(Intervju 19/10-11)

Även Sandra uppfattar att killarna vill spela trummor för att det är tufft och för att det ser coolt ut. Hon tror tjejerna inte riktigt har samma behov. Det är i alla fall den bästa förklaringen hon har till fenomenet. Hon uppfattar däremot inte att killarna skulle spela trummor oftare, men medger samtidigt att det är svårt att avgöra. Om en utomstående observant skulle undersöka saken skulle resultatet bli annorlunda. Målet är i alla fall att alla elever ska känna att de fått chansen att testa och att eleverna under åttan och nian även får möjlighet att utvecklas lite mer inom sitt speciella intresse.

### **5.1.4. Förebilder**

Förebildens betydelse för att bryta stereotypa föreställningar om instrument anser Sandra är mycket viktig och uttrycker en viljeanssträngning att kunna visa upp kvinnliga trummisar som kan bli tjejernas förebilder och som kan bekräfta en tuff och cool sida av kvinnligheten. Problemet är att det inte finns så många. Samtidigt är hon tydlig med av påpeka att hon visar väldigt få videoklipp överhuvudtaget och alltså inte heller visar killar som spelar trummor. Däremot får hon ibland höra kommentarer om sig själv som ”Uh, kan du spela trummor”. Den kommentaren tror hon en manlig kollega med största sannolikhet inte skulle få. Så därför tror hon att hennes musiklärarroll som kvinna borde bli någon typ av förebild för tjejerna.

### **5.1.5. Identitet**

Sandra menar också att hon har upptäckt att trots att många tjejer spelar tekniskt bättre än många av killarna, så låter det ändå inte bättre. Hon tror det beror på elevernas varierande



självförtroende. Ett mesigt komp, saknar auktoriteten som kanske måste till för att nå hela vägen fram, musikaliskt. Tjejerna tar inte lika mycket plats i klassrummet och det visar sig även bakom trumsetet. Killarna och framför allt eleverna som är högljudda upplever istället situationen tvärtom. De tar plats vid trumsetet men tror samtidigt att trumspel är enklare än vad det i verkligheten är.

Bilden av rocken och trumsetets laddning känner hon igen, samtidigt så har hon haft duktiga trummisar som varit tjejer och de har fått mycket uppmärksamhet och respekt från killarna. Så att tala om att tjejernas könsidentitet äventyras genom att spela trumset tycker hon är överdrivet. Det kan förekomma att tjejer upplever att de behöver vara bättre än killarna för att bli bekräftade och till viss del kan Sandra känna igen detta även från killarnas perspektiv. Hon ser även en ganska stor skillnad mellan den ordinarie musikundervisningen och musikklassernas lektioner. Under den vanliga undervisningen är mentaliteten att ”vi testar”, medan musikeleverna har mer av stereotypa värderingar. Någon gång har hon hört musikelever uttrycka värderingar som att det måste vara en kille som spelar trummor på konserten. Hon tror detta beror på att musikeleverna ser upp till varandra och att det varit flest killar som varit trummisar på konserter tidigare år och därför skapat någon typ av norm.

Sandra menar också att identifikationen med ett instrument skiljer många tjejer och killar åt, speciellt musikeleverna. En tjej som spelar trummor är oftast duktig på flera andra instrument och skapar sig inte en identitet genom att kopplas till ett instrument, förutom sång (sångerska). För killar däremot är det mycket vanligare att kalla sig själv trummis, basist eller gitarrist och även ha ett mer specialiserat intresse för ett instrument. Sandra tror att detta möjligtvis kan bero på att tjejerna inte har samma behov att vara duktiga på en sak som killarna. Problemet med detta kan bli att vissa av killarna kan känna sig hotade och säga saker i stil med ”spelar hon lika bra som jag gör”. Samtidigt är det väldigt olika från elev till elev och vilken inställning de har till sitt eget musicerande.

#### **5.1.6. Könnssegregerad undervisning**

Att tvingas dela på killar och tjejer tycker Sandra är ett sorgligt kapitel i skolans värld. Undervisning i blandade konstellationer anser hon nämligen berikar alla inblandade, men även hon har erfarenhet av det motsatta. En klass hon kommer ihåg hade många stökiga killar som påverkade tjejernas lärandeprocess till den grad att hon fick nog. Tjejerna kunde få nedsättande ord slängda efter sig i stil med ”spela inte så mesigt”. Uppdelningen blev en lättnad för tjejerna och resultatet blev att de blommade ut och vågade spela instrumenten på helt annat sätt än tidigare. Problemet som uppstår i vissa klasser menar hon är att eleverna förväntar sig att alla ska kunna och inte ger möjlighet till sina klasskamrater att testa.

En annan typ av segregerad undervisning kan vara olika typer av frivillig undervisning eller elevens val. Just nu berättar Sandra att hela hennes grupp elever i elevens val är tjejer, samtidigt är det svårt att veta om killars närvaro skulle påverkat. Hon tror det varierar väldigt mycket från grupp till grupp.

## **5.2 Blåsippaskolan**

Blåsippaskolan är en kommunal grundskola från årskurs sex till årskurs nio. På skolan finns en musikprofil som omfattar en majoritet av skolans elever och är profilerad mot dans och ensemblespel inom genrerna pop och rock. Alla musikelever är utspridda i samtliga av skolans klasser och musiklärarna har rätt att ta in i princip ett obegränsat antal elever till

musikinriktningen varje år. För tillfället har man en liten övervikt av tjejer på musikprofilen men det brukar annars vara ungefär hälften tjejer och hälften killar. Skolans musiklokaler består av en hel avdelning med musiksalar, danssal och flera kombinerade salar där allehanda musik och dansundervisning kan bedrivas. Sammanlagt är tre musiklärare anställda på skolan och de ansvarar för all musikundervisning.

Min informant **Filippa** har en heltidsanställning på skolan. Hennes utbildning fick hon på Musikhögskolan i Malmö där hon studerade utbildningen G-rock. Sedan examen har hon förutom arbetet på Blåsippaskolan även arbetat två år på ett gymnasium i samma kommun.

### **5.2.1. Trumundervisningen**

När eleverna kommer till skolan och börjar sjätte klass så varierar deras kunskaper mycket enligt Filippa. Skolans upptagningsområde omfattar en skola med en driftig musiklärare och goda förutsättningar för musikämnet och ytterligare en andra skola som saknar dessa förutsättningar helt och hållet. Därför börjar hon alltid på en grundläggande nivå med ett beatkomp som bryts ner i dess olika beståndsdelar, puls, fot och hand och för vissa av eleverna upplevs det fullt tillräckligt.

Filippa låter dem sedan öva i lugn och ro genom att spela på knäna. Under tiden går hon runt och hjälper till och kan snabbt lägga märke till vilka som har gjort det tidigare och kan ge de eleverna någon typ av variation som utmaning. När det sedan blir dags för ensemblespel i klassen så väljer hon alltid två elever som ska spela trummor. Den ena spelar tillsammans med klassen och den andra får sitta inne i ett övningsrum och spela. I slutet av varje termin görs en avstämning mot hennes anteckningar, för att komma fram till vilka som inte spelat trummor. Dessa elever samlar hon i samband med en lektion och ser till att alla fått spela innan lektionen är slut.

### **5.2.2. Musicerandet**

När Filippa i sin undervisning har passerat den inledande inlärningsfasen så tycker hon sig kunna se vissa tendenser hos sina elevers intresse för trummorna. Det är oftast eleverna som har spelat tidigare som anmäler sig och vill spela. Eleverna som nyligen lärt sig spela trummor upplever hon som försiktiga och de blir ofta hämmade om några av att deras klasskamrater är duktiga och spelat mycket tidigare. Däremot upplever hon inte att blyga elever skulle vilja spela trummor i mindre utsträckning. Det är istället väldigt varierande från klass till klass och både tysta, gapiga och driftiga elever kan vara de som är mest intresserade.

Även lärarens roll anser Filippa vara helt avgörande, speciellt genom att se till att alla elever får spela lika mycket. Hon menar att det bara är att bestämma vilket instrument var och en ska spela och vara tydlig med detta från början. Hon brukar även förklara att alla kommer få möjligheten att inrikta sig efter intresse längre fram, speciellt musikeleverna som kommer ha mycket musikundervisning och även en möjlighet att själva kunna repetera och öva i skolans lokaler.

Filippa tycker sig också märka vissa skillnader mellan flickor och pojkar. När eleverna kommer i sexan har tjejerna lättare för att spela och möjligen beror det på att tjejerna i den åldern växer ifrån killarna och att detta påverkar motoriken och koordinationen. När eleverna sedan når åttan och nian minskar tjejernas försprång, men trots detta uppfattar hon det fortfarande som att tjejerna visar ett större intresse för trummorna. De flesta riktigt duktiga

trummisarna de haft på skolan har varit tjejer säger hon. Samtidigt är hon medveten att det ser annorlunda ut på andra skolor och när hon jobbade på gymnasiet tidigare så var det i princip bara killar som spelade trummor. Blåsippaskolan saknar den problematiken och det gäller även vid konserttillfällen. Den enda tydliga skillnaden mellan könen Filippa kan påvisa är att killarna lyser med sin frånvaro som sångare fram till ungefär nionde klass då de får tillbaka sin röst efter målbrottet och att det i dagsläget är fler duktiga killar som är elgitarrister. Hon förklarar att hon aldrig behövt arbeta aktivt för att fler tjejer ska spela trummor eller att fler killar ska sjunga utan det viktigaste har varit att även om du inte vill eller inte tror dig kunna ska de ändå prova. Överhuvudtaget att ha perspektivet killar och tjejer känner hon sig främmande för och förklarar att hon sällan tänker på sina elever utifrån genus.

Jag vet inte, jag tänker inte så mycket tjejer och killar. 'Vi måste få killarna att sjunga mer', 'vi måste få tjejerna att spela mer gitarr'. Jag tycker det är viktigare att oavsett vad du gjort tidigare, oavsett om du är kille eller tjej eller vad du kan eller inte kan, så ska du prova.

(Intervju 19/10-11)

För eleverna och kanske framförallt tjejernas del anser även Filippa att den stora bandverksamheten på skolan har varit av stor betydelse. På skolan finns och har funnits många "tjejband" som spelar rock. Oftast har tjejerna valt att spela med varandra även om det förekommit blandade konstellationer. Den främsta anledning till att tjejer väljer att spela med varandra tror hon är att de får större utrymme för sin kreativitet tillsammans med andra tjejer och för att de störs av killarna. Många killar är fortfarande väldigt unga i sinnet och hon tror tjejerna tycker de helt enkelt får mer gjort och är effektivare själva, vilket hon med sin erfarenhet även är redo att hålla med om. Hon upplever däremot inte att killarna har några problem att välkomna en tjej med i deras band. I killarnas band är det i första hand viktigt att hon är duktig på sitt instrument.

### **5.2.3. Musikämnets syfte**

Syftet med musikämnet i grundskolan är enligt Filippa inte att skapa musiker i första hand utan att alla ska få spela allt. Det ska ske så rättvist det går och eleverna som brinner för något kan få extra uppgifter på sin fritid, komma in i musiksalen på rasterna eller uppmuntras att ta egna lektioner hos en instrumentallärare på fritiden. Sedan ska de självklart få spela sitt huvudinstrument om det finns möjlighet och inte går ut över de andra elevernas rättighet. Hon anser personligen också att en elev som är talangfull i första hand borde uppmanas att fråga mamma och pappa om det inte finns en möjlighet till trumlektioner. En vanlig musiklektör har för det mesta inte samma kunskap eller erfarenhet. Att tillgodose alla elevers rätt att få spela alla instrument behöver alltså inte innebära att man släcker elevens drivkraft och intresse för ett enskilt instrument, utan de kan få båda.

### **5.2.4. Identitet**

Forskningen om hur rocken och instrumenten skulle påverka könsidentifikation tycker Filippa är felaktig. Istället anser hon att föreställningar om genus är en förlängning av pedagogens metodik och att det är viktigt att direkt sätta ribban första gången man möter eleverna. Om de är vana vid att läraren bestämmer så får man sällan reaktionen att några elever blir besvikna om de inte får spela till exempel trummor. Eleverna förväntar sig istället att en specifik person kommer bli tillfrågad och då blir resonemanget annorlunda. Trummorna kanske inte var den

elevens högsta önskan men personen går med på det och ibland bidrar detta till att elevernas perspektiv vidgas.

Hon menar också att musiken har ett annat viktigt perspektiv för eleverna genom processen att utveckla en personlig identitet och betydelsen av att tillhöra en grupp eller subkultur. På Blåsippaskolan så upplever hon att tjejerna är bättre än killarna på detta och många tar verkligen ut svängarna och uttrycker sin egen stil. Det tror hon beror på att elevgruppen inte alls är homogen utan istället speglar många delar av samhället och genom detta utvecklat en accepterande attityd till alla typer av olikheter från samhällets norm.

### **5.3. Gullvivaskolan**

Gullvivaskolan är en kommunal F-9 skola som ligger i ett storstadsområde. Skolans upptagningsområde omfattar hela kommunen vilket innebär en elevgrupp med varierande socioekonomisk bakgrund. Skolan har även en internationell profil med ungefär 150 elever och med all undervisning på engelska. Skolans mixade elevgrupp har inneburit att mer än hälften av eleverna idag inte har svenska som sitt modersmål. Musikämnet har ändamålsenliga lokaler med en stor musiksal, ett grupprum och två ensemblerum. Sammanlagt arbetar fyra musiklärare på skolan, varav en person ansvarar för all musikundervisning för eleverna på den internationella profilen.

Min informant heter **Lars** och är utbildad två-ämneslärare i musik och engelska och arbetar även som lärare i båda ämnena. Hans utbildning gick han dels på Musikhögskolan i Malmö, men även på lärarhögskolan i samma stad. Efter examen har han jobbat på många olika grundskolor och till Gullvivaskolan kom han för mer än 20 år sedan.

#### **5.3.1. Trumundervisningen**

Lars börjar alltid med att lära eleverna ett beatkomp för att sedan bygga vidare med målet att de ska uppfatta musikens periodkänsla och kunna placera enklare fills. Sedan några år tillbaka har skolan ett trumset i varje rum och det har inneburit att han har fått större möjligheter i trumundervisningen och kan dela upp eleverna i mindre grupper. Det möjliggör ett friare förhållningssätt till undervisningen och grupperna ges stort ansvar att själva lösa uppgifterna och hjälpa varandra. Utöver trummor får även eleverna en grundkurs i bas, gitarr och keyboard med målet att efter en tid kunna sättas ihop i små ensemblekonstellationer.

#### **5.3.2. Musicerandet**

Något Lars upptäckt under åren är att tjejer och killar inte verkar ha samma förutsättningar för att spela trummor. Tjejerna har lättare för att lära sig och han tror kanske det beror på att de har lättare för att koordinera sina rörelser. Vad detta beror på vet han inte, kanske har tjejernas intresse för dans en viss betydelse. Trots att tjejerna har lättare för trumspellet så upplever han att de inte tror att de kan. Den osäkerheten speglas även när tillfälle ges att spela upp inför skolan. Han uppskattar kanske att hälften av tjejerna skulle kunna tänka sig något sådant medan killarna i större utsträckning skulle vara villiga. Skillnaden blir ännu större om man jämför skolans stora konserter. Niorna har varje år en tradition att göra en musikal och på de 20 år han jobbat på skolan har aldrig en tjej spelat trummor på den föreställningen och det beror enligt Lars på att det inte funnits någon lämplig kandidat som har varit en van och duktig trummis. För det handlar enligt honom till stor del på bristen av tjejer som spelar

slagverk på kulturskolan. Utan förkunskaper klarar man knappast en sådan konsertsituation menar Lars.

På Gullvivaskolan har man försökt värna om elevernas intresse genom att ha ett rum dit eleverna är välkomna att spela på sin fritid. Att ha möjlighet att spela tillsammans utan lärarens medverkan tycker Lars är mycket bra. Det blir ett klimat där medlemmarna lär varandra och tillsammans medverkar i en kreativ process. Även om möjligheten är vanligast bland killarna på skolan är det inte ovanligt med band bestående av enbart tjejer som träffas och spelar.

### **5.3.3. Könnssegregerad undervisning**

På Gullvivaskolan bedrivs musik- och idrottsundervisningen könsssegregerad och det gäller även undervisningen på mellanstadiet. Lars förklarar att man gjort uppdelningen i många år och att alla är nöjda med upplägget. Framförallt anser han att tjejerna är vinnare och får en chans att spela alla instrument och inte automatiskt tar på sig uppgiften som sångerskor. Han kan dessutom se en fördel ur ett socialt perspektiv. Alla tonåringar avskyr att tappa ansiktet och framförallt inför det motsatta könet, både tjejer och killar har därför lättare att bjuda på sig själva och uttrycker en lättnad över att någon gång få vara själva.

Den största nackdelen enligt Lars är att tjejgrupperna ofta lär sig mycket mer än killarna och att kunskapsnivån kan bli mycket varierande i klassen. Anledningen är att arbetsklimatet hos tjejerna oftare är lugnare. Hos killarna förekommer ofta istället ett ganska barnsligt beteende vilket innebär att varje moment tar mer tid i anspråk. Ett annat problem är att vissa lugna killar kommer i kläm i på grund av uppdelningen. Lars förklarar att dessa elever ibland har förflyttas över till en tjejgrupp, men tillägger samtidigt att det är en ganska ovanlig åtgärd. Ibland räcker det istället att som lärare pusha på eleven att ta mer plats och vara aktivare i klassrummet.

### **5.3.4. Elevernas relation till trumsetet**

Lars upplever inte att någon speciell grupp av elever skulle intressera sig mer alternativt mindre för trumspel och det tror han är ett resultat av att skolan valt att ha könsssegregerad undervisning. I de grupper som trots detta blir blandade, upplever han att det finns en problematik med att tjejer inte vill spela trummor i samma utsträckning. Däremot upplever han att trummor inte är problemet utan snarare föreställningen om trumsetet. Han vill förklara detta med denna korta episod.

Jag hade en grupp sexor i denna vecka och så skulle vi spela piano eller keyboard egentligen. Fast det blev inte så för jag tog med mig min darbuka. Väldigt många av tjejerna kommer ifrån Mellanöstern eller Balkan, så jag var ju tvungen att ta fram den här trumman och alla fick känna på och slå på den. Det som hände då var att de plötsligt tyckte musiken var så fruktansvärt rolig, så roligt har det aldrig varit och så intressant.

(Intervju 6/10-11)

Det här instrumentet kunde tjejerna identifiera sig med, men dessvärre kan nog inte alla identifiera sig med trumsetet tror Lars. När identifikationen finns där försvinner de andra problemen också. Han tror till exempel inte det skulle varit något problem att få dem att spela upp darbuka på skolan. Sedan är inte problematiken kring uppspel konstigt, för han är helt övertygad att tjejerna skulle bli kolossalt beundrade av killarna för sin insats. Tjejernas

osäkerhet måste istället bottna i något annat. En förklaring tror Lars skulle kunna vara tonårstjejjers behov att alltid vara perfekta i alla avseenden. Rädslan att sitta bakom trumsetet och misslyckas är nog en betydande faktor och om det dessutom skulle inträffa skulle många döma sig själva väldigt hårt. Man ska också komma ihåg att trummorna hörs väldigt tydligt och därmed även ett misstag. Killarna upplever han inte har samma rädsla inför att göra bort sig utan istället har de mer av en klackspark-mentalitet.

### 5.3.5. Identitet

Att rockmusik har en betydelse för att befästa föreställningar om genus är Lars ganska säker på. Däremot tror han lärarens bakgrund och kön kan ha ännu större betydelse, en kvinnlig musiklärare som också är rockmusiker visar säkert ett alternativ som påverkar tjejernas värderingar. Annars kan han inte påstå att han jobbar aktivt med att lyfta fram kvinnliga förebilder, däremot tror han att mediabilden börjar förändras och att kvinnliga trummisar inte längre är lika ovanliga.

Sedan påverkas även eleverna av andra faktorer och en är definitivt familjen och dess värderingar. Om det finns en föreställning hemifrån hur tjejer ska vara och vilka aktiviteter de ska syssla med så påverkar det deras vardag i skolan. Det finns även ett starkt gruppträck bland ungdomarna, man förväntas vara på ett visst sätt och bli en del av gruppens gemensamma norm. Att bryta mot den kan innebära att man riskerar tappa ansiktet.

## 5.4. Liljekonvaljskolan

Liljekonvaljskolan är en högstadieskola med elever från hela stadsdelen. I området finns tre mellanstadieskolor och deras skiftande karaktär och upptagningsområde påverkar skolan och skapar en mix av elever. På skolan finns en relativt nystartad musikprofil och detta har inneburit en satsning från skolans sida på musikämnets lokaler och resurser. Det finns idag en musiksal, två ensemblerum och en fullt utrustad studio. Musikämnet bedrivs alltid i halvklass vilket innebär 15-16 elever per musiklektion.

Min informant heter **Pär** och är 40 år gammal. Han är utbildad på Musikhögskolan i Malmö och har arbetat på Liljekonvaljskolan i tre år. Tidigare arbetade han på en storstadsskola med en majoritet av elever från nysvenska familjer.

### 5.4.1. Trumundervisningen

Pär börjar med att förklara att när eleverna kommer i sjunde klass så är hans fokus att alla ska få den övergripande instrumentkännedomen i trummor, bas, gitarr och piano så fort som möjligt. Sedan brukar han välja att börja med trummor därför att rytmik och puls är avgörande för att kunna spela en melodi eller hålla takten på något av de andra instrumenten. I praktiken blir den första övningen ofta att försöka hålla pulsen för att sedan bygga ut ett steg i taget för att slutligen kunna spela ett beatkomp. Därefter så vill han vara säker på att eleverna verkligen kan spela det riktigt bra på knäna och i olika tempon innan det är dags att testa bakom trummorna. För många blir det första gången de spelar på ett trumset så känslan de upplever i kroppen är ofta något helt nytt som många elever upplever väldigt spännande och positivt. När sedan klasserna börjar spela tillsammans i en ensemblesituation så brukar två av eleverna få spela trummor. Målet är att de ska jobba tillsammans för att lära sig och turas om att aktivt spela under lektionen. Däremot undviker han att dela upp elevgruppen i mindre ensembler, för

att det har visat sig att de inte riktigt lyckas komma vidare i gruppen utan lärarens handledning.

Liljekonvaljskolan och speciellt musikprofilen har sedan den startades varit tydliga mot sina elever att där inte i första hand kommer bedrivas instrumentalundervisning eller utbildas gitarrister eller trummisar. Målet är istället enligt Pär att utbilda musikanter som har en brett perspektiv på musik och ska kunna behärska alla instrument som ingår i en rockband. Detta genomsyrar sedan hela undervisningen.

#### **5.4.2. Elevernas relation till trumsetet**

Det finns en grupp av elever som ofta är mer entusiastiska av trumspölet menar Pär. Det som karaktäriserar dem är att de gillar att banka på trummor eller att i alla fall slå riktigt hårt. Han upplever också att killarna ofta är mer på hugget om frågan ställs öppet till klassen, speciellt om det har gått några veckor sedan de senast spelade. Samtidigt menar han att det har förändrats sedan han började som lärare för över tio år sedan. Idag är dominansen av killar inte alls lika tydlig som tidigare.

Pär är tydlig med att betona att elevernas inställning beror mycket på vilken roll han tar som lärare. Om han är med och styr valet av instrument på ett tydligt sätt så blir resultatet mer jämlikt. Annars finns en chans att det blir en betydligt större del killar som väljer att spela trummor och att traditionella föreställningar om genus aldrig kommer att försvinna från klassrummet. Han tror inte heller elevernas inspiration till musikämnet påverkar, utan istället ger det eleverna ett nytt perspektiv och det framför allt på lång sikt. Dessutom har man som lärare en uppgift att förbereda eleverna för ett vuxenliv där man inte alltid får välja fritt i alla situationer och ibland måste man göra saker som man kanske inte alls vill. Han tillägger också att man även bör vara försiktig med att dra generella slutsatser. Det är lika ofta killar som påverkas av en situation i klassrummet där den som hörs mest bestämmer. Även tysta killar måste få chansen och det är en lärares uppgift att se till att detta sker.

#### **5.4.3. Förebilder**

Förmedlingen av kvinnliga förebilder medger Pär är en öm tå. När han undervisar i pop- och rockhistorien så påminns han ständigt om bristen på kvinnor i materialet och i musikexempel. Samtidigt kan man skylla på att det är så verkligheten ser ut. Av de allra mest betydelsefulla stilbildande grupperna, sångarna och musikerna finns få tjejer representerade och det finns många anledningar till det. Pär uttrycker det på följande sätt ”Rocken är ju bredbent, det är grabbarnas musik”. Att lyfta fram kvinnorna blir ofta ett projekt som kräver tid och inte kommer av sig själv. Allt undervisningsmaterial är format utifrån mannens perspektiv och alla duktiga och viktiga kvinnliga pionjärer har en förmåga att glömmas bort.

Pär tror istället att man som lärare i första hand bör försöka frigöra eleverna från låtarnas originalversion. På hans lektioner är alltid ambitionen att göra musiken fri från tidigare preferenser och istället visa på ett alternativ genom att tillsammans tolka musiken. Känslan att allt är tillåtet tror han är därför blir central för att bryta fördomar. Man kan spela ABBA med fem syntar eller Rolling Stones utan elgitarr och med en tjej som sjunger.

Förebilder kan också vara personer i elevernas närhet tror Pär. Musikläraren kan definitivt i viss bemärkelse få en sådan funktion och kvinnliga lärare kan bli en viktig del i att skapa jämställt skolmiljö. Ett exempel är en kvinnlig kollega som är sologitarrist och där hela skolan

härnar när hon river av ett solo. En manlig musiklärare kan värna jämställdhet och ge alla elever lika mycket utrymme, däremot är det osäkert om han på samma sätt kan bli en förebild för tjejerna. Pär anser sig även uppleva att tjejerna bemöter honom och hans kvinnliga kollegor på olika sätt. Hans könstillhörighet tillskriver honom egenskaper och ibland kommer även kommentarer från eleverna: ”Om jag apar mig så är jag en kille som apar mig, om Sonja (kvinnlig kollega) apar sig, då kan tjejerna titta på henne och undra vad hon håller på med”.

#### **5.4.4. Identitet**

Den maskulina laddningen hos rocken och vissa av dess instrument känner Pär igen och menar även att den till sin natur är stereotyp och påverkar eleverna. Samtidigt väger kunskap och färdigheter tyngre och en tjej som är duktig får ofta mycket beröm av killarna och de visar ofta på ett tydligt sätt att de är imponerade. Rocken har annars en ganska liten betydelse i ungdomarnas identitet idag tror Pär. Deras föräldrar var säkert influerade av revolten och frigörelsen genom musiken, men dessa värderingar tror han inte påverkar dagens ungdomsgeneration på någon djupare nivå. Istället ser han tydligt hur de unga präglas av en kultur där distansering till föräldrarna är viktig. Man vill uttrycka sig och vara ung på ett sätt som ofta blir en revolt mot den vuxna världens normer och värderingar.

Sedan medger Pär att varje klass har ett antal tjejer som inte vill spela trummor och det beror inte på att de har en rytmisk sämre förmåga. Istället kan säkert trummornas funktion och laddning på något sätt bidra till att flickorna upplever det obehagligt. Ytterligare ett problem blir att de förringar sina kunskaper inte bara i klassrummet utan även på en offentlig arena. Konsertsituationen är väldigt laddad redan från början och i synnerhet om man företräder något man är obekvämt med. Pär tror många tjejer anammat någon typ av värdering att de förväntas vara undflyende i sin könsidentitet. De har fått en bild av kvinnlighet som ofta passiviserar och detta sätt även spår i val av kläder och skor. Pär tror också att rockmusiken på ett speciellt sätt är utmärkande. Om det istället skulle handla om RnB eller hiphop så tror han inte skillnaden skulle bli lika tydlig. Genrerna får en viktig roll och är genusladdade på olika sätt. Samtidigt får man inte heller vara rädd att bekräfta stereotyper ibland. En kille måste ibland få riva av ett solo på gitarren och känna sig som en rockstjärna utan att det behöver vara ett problem.

#### **5.4.5. Könsegregerad undervisning**

Pär använde sig av en segregerad undervisningsform under några år på sin förra arbetsplats och menar att det fungerade bra. Det fanns laddningar mellan tjejer och killar i vissa grupper som begränsade båda parter. Könstillhörighet var mycket tydligare där än på Liljekonvaljskolan och han tror de kan berott på den starka hiphopkulturen på skolan. Den visade sig genom att många killar hade en typ av ”getto” mentalitet och tjejerna var vänare men samtidigt kaxiga inom sitt revir.

Trots detta är Pär kritisk till en uppdelning mellan könen och förklarar att det är av ideologiska skäl. Hans erfarenhet av könsegregerad undervisning ser han lite som ett misslyckande, där han inte lyckades nå fram till eleverna med kärnan i ämnet. Idag hade han kanske gjort annorlunda, men han var ung och hade inte samma förmåga att styra undervisningen som han har idag.



## 6. Diskussion

Efter att ha arbetat hermeneutiskt med det empiriska materialet så har jag funnit en del tendenser som kommer beskrivas i följande kapitel. Vissa saker bekräftar tidigare forskning medan andra aspekter ger en ny bild som också visar att musikundervisningen trots övergripande styrdokument inte arbetat på ett liknande arbetssätt för att motverka traditionella föreställningar om genus i klassrummet. Den hermeneutiska forskningsansatsen har gjort det möjligt att tolka såväl vardagliga händelser och tankeprocesser som informanterna delgivit under arbetsgång. Med hjälp av hermeneutiska spiraler har lyckats komma fram till några nyckelfaktorer jag kommer presentera senare i kapitlet.

Den musikmetodiska ansatsen i trumundervisningen beskrev alla informanter på ett liknande sätt. Alla informanter inleder på en grundläggande nivå vilket i detta fall innebär ett beatkomp. Sedan utvecklas, praktiseras och tränas kompet i olika typer av konstellationer och undervisningsformer. Målet är att få eleverna att musicera tillsammans och trumsetet blir en viktig del av den musikaliska kontexten. När sedan informanterna fick svara på hur eleverna uppfattade trumsetet och trumundervisningen började skillnader att uppstå. För det första har pedagogerna skilda uppfattningar om det finns en distinktion mellan pojkars och flickors intresse som grupp men inte i första hand på grund av könstillhörighet. Istället nämner både Sandra och Pär en personlighetstyp som utmärkande. Elever som gillar att spela hårt och som är högljudda och tar mycket plats visar ofta intresse, samtidigt betonas att dessa elever ofta utgörs av en majoritet killar. Påståendet att killarna indirekt har ett större intresse återkommer i materialet ur flera olika synvinklar även om man inte vill prata om någon generell skillnad mellan könen. Det finns ett undantag och det kommer jag återkomma till längre fram i kapitlet.

### 6.1.1. Identitet

Uppfattningen om killars intresse för trummorna lever alltså indirekt hos lärarna och även att det är deras metodik som överhuvudtaget möjliggör för tjejerna att medverka på samma villkor. Om de skulle bedriva sin undervisning på ett annat sätt skulle de stereotypa föreställningarna ta överhand. När Lars talar om den könssegregerade undervisningens nödvändighet eller Pär förklarar sin roll att fördela vem som ska spela vad, innebär det att tjejerna inte själva har ett tillräckligt stort intresse eller en reell möjlighet att få en chans att spela i klassrumsmiljön. Sedan skulle jag även vilja ifrågasätta begreppet intresse. En elev som anses högljudd kan lika väl använda trumsetet som ett redskap för att förstärka sin identitet. Ordet intresse tycker jag därför är väldigt svårdefinierat. Vad säger att en elev som sitter tyst och inte gör någon ansträngning för att få spela inte har ett större intresse? Frågan om elevernas relation till trummorna behöver därför ses ur ett annat perspektiv och framförallt måste det betonas varför och på vilket sätt den konkreta situationen ser ut som den gör.

En viktig faktor som flera av mina informanter pekar på är tjejernas självbild och processen att skapa sig en identitet. Pär upplever att många av tjejerna ofta karaktäriseras av två egenskaper som på tydligt sätt försvårar för dem i musiksalen, nämligen osäkerheten på sin egen förmåga och att de identifierar kvinnlighet med passivitet. Utifrån det perspektivet är det inte svårt att förstå att musikämnet och trumsetet i synnerhet med sin utmärkande karaktär inte passar in i den föreställningen. Även Sandras reflektion om hur tjejer ofta spelar lite mesigt och inte riktigt tar för sig tycker jag stämmer in i bilden av det passiva idealet. Det stämmer dessutom väl in på både Bergman (2009) och Green (1997) åsikt om det passiva normativa feminina idealet. Även det omvända perspektivet på hur trummorna kan vara med

och förstärka ett manligt ideal kan mycket väl tolkas in i resultatet. Osäkerheten på sin förmåga blir tydligast i elevernas konserterande. Att befinna sig i en situation som till sin natur är pressande och dessutom spela ett instrument som man upplever kan äventyra ens femininitet är självklart jobbigt. Det är kanske därför inte konstigt att många av tjejerna drar sig från att medverka på konserter och om det dessutom förekommer en konkurrens från killarna är utfallet inget annat än logiskt. Sandras observation om att tjejer som håller på med traditionellt manligt genusladdade instrument måste överbevisa sin förmåga för att kunna bli respekterade blir plötsligt förståelig.

Annars upplever inte mina informanter att trummornas relation till rockmusiken har någon större påverkan på instrumentets genusladdning vilket Lilliestam (2009) väljer att framhäva. Istället upplever jag det som att dagens ungdomskultur förknippar frigörelse, revolt och aggressivitet med andra musikstilar och musikaliska attribut. Pär menar att om rocken på något sätt påverkar ungdomarnas idag är det nog istället föräldrarnas värderingar som tagits över av deras barn. Samtidigt ska man komma ihåg att dagens ungdomar samtidigt präglas av en kultur att vilja frigöra sig från föräldrar och auktoriteter och det borde rimligen innebära även från deras värderingar. Sandra tillägger även ett viktigt perspektiv, hon upplever en skillnad på sina musikelever och vanliga högstadieungdomar. Jag tror helt enkelt detta ytterligare bevisar att Lilliestam (2009) har rätt. Rocken och överhuvudtaget hela bandkulturen har en maskulin underton och elever som är mer insatta i musikvärlden blir mer påverkade av detta.

### **6.1.2. Förebilder**

Alla mina informanter är överens om att förebilder är viktiga för att bryta traditionella föreställningar om genus. Däremot är det ingen som aktivt arbetat för att hitta eller skapa ett arbetsmaterial till undervisningen som värnar jämställdheten mellan könen. Anledningen är helt enkelt att det kräver arbete. För det första saknas ett färdigskrivet material som skulle passa och det innebär att läraren skulle behöva lägga mer tid på att förbereda sina lektioner. Pär nämner ytterligare en tanke som definitivt är relevant och det är frågan om lärarens uppdrag att också ge en sann bild av verkligheten och av musikhistorien. Det är ett faktum att det finns flera män än kvinnor som komponerat eller varit framstående rockmusiker och det måste framgå av undervisningen tillsammans med anledningen till detta.

Sedan väljer även informanterna att se på förebilder ur olika perspektiv, Pär menar att man i undervisningen kanske istället borde fokusera på att se bortom förebilder och stereotyper. Eleverna måste lära sig att musik är något som skapas här och nu och inte alls behöver vara beroende av hur andra har valt att framföra den tidigare. På samma sätt som man kan spela en rocklåt utan elgitarr kan även en tjej spela hårdrockstrummor, det viktigaste är att se varje tillfälle att musicera som unikt. Här kan Ruud (1997) bli intressant i sammanhanget, han menar att ungdomarna visserligen behöver förebilder men samtidigt strävar de efter att hitta det äkta och autentiska. Skulle inte dessa olika perspektiv möjligen kunna sammanföras och tillsammans bryta den här typen av betingande föreställningar om genus?

Sedan nämner även flera av lärarna betydelsen av att själv vara en förebild för eleverna och vilken betydelse en kvinnlig lärare kan ha för att bryta traditionella värderingar om musik och maskulinitet. Även forskning (Green, 1997) visar samma resultat, däremot så kan jag inte se några tydliga indikationer i mitt empiriska material på teorin om att kvinnliga pedagoger aktivt bidrar till att fler tjejer väljer traditionellt manliga instrument. Det skulle behövas en

betydlig bredare och större studie för att få tillräckligt med material för att styrka ett sådant antagande

### **6.1.3. Blåsippaskola – Undantaget**

Jag valde att diskutera materialet från Blåsippaskolan under en egen rubrik för att det skiljer sig markant från de andra skolorna. Skolan saknar helt problematiken med tjejer som är avvaktande eller förhåller sig passiva gentemot vissa av instrumenten, istället så berättar Filippa om att de flesta trummisar hon minns varit tjejer. Skolan verkar vara ett undantag som till och med Filippa själv bekräftar när hon förklarar att hon inte kan minnas en enda tjejtrummis från sin tidigare skola. Så varför har just den här skolan lyckats?

Den frågan kan ses ur flera perspektiv och Filippa menar att det viktigaste är behovet av en tydlig och konsekvent metodik som klargör för eleverna att läraren bestämmer vem som ska spela vad. Det skapar ett läge där eleverna får gilla läget och på sikt en kultur som vidgar elevernas perspektiv. Personligen tror jag kanske även skolans profil och musikklassernas dominans av tjejer har betydelse. Filippa beskriver dessutom många tjejer på skolan som viljestarka individer som bär upp en högst personlig stil och att skolan präglas av den mångfald detta skapar.

## **6.2. Lärarens ansvar**

Samtliga av informanterna upplever jag har ett aktivt förhållningssätt till hur man arbetar med att alla elever ska ha samma förutsättningar. Verktygen och metodiken kan däremot variera och frågan blir också hur långt man är beredd att gå utan att andra av skolans grundvärderingar som till exempel att förmedla en korrekt bild av historien påverkas.

Något som alla informanter har varit relativt eniga om är lärarens ansvar att styra lektionen så att alla elever får samma möjligheter. Musikämnet behöver inte förlora elevernas intresse för att man som pedagog är den som bestämmer vem som ska spela vad. Precis som Pär förklarar strävar den här metodiken i stället mot att vidga elevernas perspektiv långsiktigt och samtidigt lära dem om en vuxenvärld där man inte alltid får som man vill. Filippa poängterade också att en aktivt styrande lärarroll inte heller behöver betyda att elever inte får göra det som de önskar. Däremot kanske man behöver hitta nya forum för elevens intresse till exempel genom att öppna upp musiksalen på raster eller erbjuda frivilliga fördjupningsuppgifter. Sedan får man inte glömma bort att en lärandesituation inte är envägskommunikation och att inte heller arbetet mot ett jämställt klassrum är det. Arbetet behöver ske i samråd med eleverna för att lyckas precis som Green (1997) poängterar. Målet blir att skapa en kultur i klassrummet där föreställningar om genus inte har en möjlighet att få utrymme och i förlängningen även förändra elevernas värderingar.

Bergmans (2009) forskning som pekar på att dagens struktur och innehåll i musikundervisningen aktivt skulle missgynna tjejerna känner jag inte igen från intervjuerna. Jag tror däremot att jag indirekt kan se tendenser av det i resultatet. Spelmomentet på samtliga skolor är fokuserat på pop- och rockensemble och förkunskaper om den typen av struktur och instrumentkännedom ger en fördel. Lars nämner till exempel att ingen tjej på 20 år spelat trummor i skolans musikal för att de har saknat de rätta förkunskaperna. Samtidigt har jag svårt att se vad som skulle vara alternativet till att dagens undervisningsstruktur och jag har inte heller uppfattat att Bergman (2009) ger ett svar på det. Musik är mer än ett ämne på schemat, det är en viktig del av ungdomars liv och de kommer ha någon typ av musikaliskt

bagage med sig in i klassrummet som påverkar. Det skulle också vara märkligt att fokusera mindre på ensemblespel, i och med hur musiken ser ut dag och i vilka sammanhang eleverna förmodligen kan ha nytta av sina kunskaper i framtiden. Lärare bör däremot vara medvetna om problematiken och försöka variera sin metodik så att inga elever ska favoriseras så att föreställningarna om genus förstärks ytterligare.

Även den övergripande strukturen på undervisningen har betydelse för resultatet och det som diskuterats främst har varit den könssegregerade undervisningen. Informanterna har en relativt enig uppfattning att könssegregation inte är det ultimata, men i vissa fall är det nödvändigt. Skolornas varierande arbetsmiljö har inneburit att någon praktiserar metoden på all undervisning medan någon annan aldrig har haft anledning att överväga detta. Det blir alltså i de flesta fall en typ av åtgärd för att kunna erbjuda alla elever en rättvis möjlighet att ta del av musikundervisningen på samma premisser. Pärns reflektion om hur han upplevde delningen som ett misslyckande tror jag ligger nära till hands för många lärare. Undervisningsformen blir ett konkret tecken på att man som lärare visar att man inte klarade av situationen. Sedan bevisar även Lars erfarenhet att Bergman (2009) har rätt i sitt antagande att det inte på lång sikt påverkar föreställningarna om genus. Snarare blir det en metod som gynnar tjejeers arbetsro och möjlighet på musiklektionen, men utanför klassrummet finns samma värderingar som tidigare och därmed har skolan misslyckats med en del av sitt uppdrag. Vårre är att de inte bara misslyckats utan inte heller gett eleverna en möjlighet att förstå orimligheten i föreställningarna.

### **6.3. Avslutande kommentar**

Syftet med det här examensarbetet har varit att undersöka vilka faktorer musikpedagoger anser påverkar traditionella föreställningar om genus och instrument i klassrummet och på vilket sett lärarna försöker skapa en miljö där alla elever får samma möjlighet oberoende av biologiskt kön. För att avgränsa materialet valde jag att koncentrera mig främst på undervisningen under grundskolans senare år och bilden av trummorna. Med mitt resultat har jag kunnat visa att det i verkligheten fortfarande förekommer starka stereotypa värderingar som påverkar elevernas möjligheter i den svenska skolan 2012. Lärarna är medvetna om det och försöker aktivt och på olika sätt fullgöra sitt uppdrag genom att motverka dessa tendenser. Förebilderna och könsidentitet är de två viktigaste faktorerna till problemet och lärarna förklarar att skolans roll är viktig men att problemet aldrig kommer lösas genom enbart skolans insatser. Genuskontraktets tankestruktur är så befäst i ungdomarnas tankevärld att det kommer krävas stora ansträngningar i framtiden för att få till en förändring. Det en lärare kan göra är att tillsammans med eleverna komma överens om att detta inte gäller i klassrummet och aktivt arbeta för att alla ska spela lika mycket. Man kan även vara uppmärksam på vilket material man använder och lyfta fram alternativa kvinnliga ideal.

Jag upplever att vi lever i en tid där jämställdhetsfrågorna har börjat sjunka in i människors medvetande och allt oftare blir våra traditionella värderingar utmanade i media och i övriga samhället. Jag tror även detta gäller musiken och ett par av informanterna nämner också att de upplever en förändring i elevernas värderingar idag om man jämför med 10 år sedan. Jag tror även att jag lyckats att lokalisera några viktiga områden som har stor betydelse men där varken jag eller tidigare forskning har några bra svar på problematiken. Vilken roll får egentligen den kvinnliga musikpedagogen när hon spelar ett hårdrocksolo på gitarr eller spelar trummor i ett hårdrocksband? Skulle man kunna verka för jämställdhet genom att använda ungdomars längtan efter autenticitet tillsammans med en strävan att bryta sig loss från förebilder och stereotyper och skapa musik utifrån sig själv? Till sist skulle jag vilja veta

mer om Blåsippaskolan. Varför har de lyckats och finns kanske svaret i en analys av deras metodik, upplägg och resultat i jämförelse med andra liknande skolor?

## 7. Referenser

- Bell, Judith. (2006) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Bergman, Åsa. (2009) *Växa upp med musik. Ungdomars musikanvändande i skolan och på fritiden*. Västra Frölunda: Intellecta Docusys
- Denscombe, Martyn. (2000) *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Gannerud, Eva. (2001) *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv* Stockholm: Liber
- Green, Lucy. (1997) *Music, Gender, Education*. Cambridge: Cambridge University Press
- Häll, Linda. (1998) *Rockens roll för tjejer. En studie av projektet: Tjejer hörs och syns i Ljungby*. Växjö: Svanbergs Tryckeri AB
- Karlsson, Maria. (2002) *Musikelever på gymnasiets estetiska program. En studie av elevernas bakgrund, studiegång och motivation*. Lund: Media Tryck
- Kjeldstadli, Knut. (2002) *Det förflutna är inte vad det en gång var*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, Steinar & Brinkman, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lif, Jan (2008) *Allt du behöver veta innan du börjar arbeta med jämställdhet i skolan*. Lund: Studentlitteratur
- Lilliestam, Lars. (2009) *Musikliv. Vad människor gör med musik – och musik med människor*. Falun: Bo Ejeby förlag
- Patel, Runa & Davidsson, Bo (1998) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Ruud, Even (1997) *Musikk og identitet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Skolverket (2006) *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. Taberg: Tabergs tryckeri AB
- Skolverket (2009) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshem Lpo 94*. Ödeshög: Dana grafiska AB
- Stavrum, Heidi (2008) *Kjonnede relasjoner innenfor rymisk musikk*. I Lorentzen, A. & Kvalgein A. (red) (2008) *Musikk og kjonn – i utakt*. Bergen: Fagbokforlaget

Svensson, Eva-Maria (2008) *Styrdokument för skolan*. I Lif, J. (red) *Allt du behöver veta innan du börjar arbeta med jämställdhet i skolan*. Lund: Studentlitteratur

Thomsson, Helené (2002) *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Trulsson Hofvander, Ylwa (2010) *Musikaliskt lärande som social rekonstruktion. Musikens och ursprungets betydelse för föräldrar med utländsk bakgrund*. Lund: Media Tryck

Weiner, Gaby. & Berge, Britt-Marie (2010) *Kön och kunskap* Lund: Studentlitteratur

## 7.1. Elektroniska källor

Läraryrket (1998) *Lika för lika. Strategier för en jämställd skola*. Hämtad den 28/9, 2011 från läraryrket:

[http://www.lararforbundet.se/web/shop2.nsf/webDescription/7DB0F64C58DA35EEC1256F0E002F8322/\\$file/pdf.pdf](http://www.lararforbundet.se/web/shop2.nsf/webDescription/7DB0F64C58DA35EEC1256F0E002F8322/$file/pdf.pdf)

Läraryrket *Jämställd skola, strategier och metoder*. Hämtad den 28/9, 2011 från Läraryrket:

[http://www.lararforbundet.se/web/shop2.nsf/webdescription/37DD70C4725B87B7C1256EAD003BF723/\\$file/Jamstalld\\_skola\\_2006.pdf](http://www.lararforbundet.se/web/shop2.nsf/webdescription/37DD70C4725B87B7C1256EAD003BF723/$file/Jamstalld_skola_2006.pdf)

Nationalencyklopedin. Hämtat den 10/11, 2011 från: <http://www.ne.se/genus/181336>

Nyström, Maria (2007) *Hermeneutik*:

<http://www.infovoice.se/fou/bok/kvalmet/10000012.shtml>

Skolverket *Läroplan för musik. Lgr 11*. Hämtad den 28/9, 2011 från Skolverket:

[http://www.skolverket.se/kursplaner\\_och\\_betyg/1.154086/2.802/2.2574/laroplaner-for-grundskolan-1.128837](http://www.skolverket.se/kursplaner_och_betyg/1.154086/2.802/2.2574/laroplaner-for-grundskolan-1.128837)

# Bilaga (intervjuskiss)

För-snack

Presentation av ämnet

## Intervjun

Presentation: Ålder, utbildning, tidigare erfarenheter, musiker på fritiden, huvudinstrument

Presentation skola: Resurser, elevunderlag, kolleger, lokaler

Förklara hur du lägger upp undervisningen i trummor?

Finns det någon grupp av elever du anser oftast intresserar/inte intresserar sig för trummorna.

Orsaker till könssegregerad undervisning? Fördelar alternativ nackdelar

Finns det ett motsatt förhållande mellan elevens intresse och kravet att alla ska spela allt? Bör inspiration och intresse komma före?

Vilken relation har tjejer till trumspelet

Det finns visa föreställningar:

- Biologiska faktorer som påverkar
- Tjejer inte gillar att ta plats
- Killar känner sig hotade
- Tjejernas könsidentitet äventyras
- Trummor & elgitarr förknippas med frigörelse och revolt hos tjejer
- Killar anser sig ha monopol på trummorna
- Det är duktigare att avvika från normen när man är duktig
- Tjejer behöver en aktiv ledarskap för få plats

Vilken betydelsen har avsaknaden av kvinnliga förebilder?

## Lärarens betydelse

Vilken betydelse har läraren för tjejers relation till trumspelet?

Hur ser du på din uppgift att motverka traditionella könsmonster?  
Varför är det viktigt?

Har lärarens kön betydelse?